

**Anonymi Parisiensis
Compendium Sophisticorum Elenchorum
The Uppsala Version.**

Sten Ebbesen

1. The manuscript.

Ms Uppsala, Universitetsbiblioteket C.924, is a composite manuscript, the dates of the single parts varying from the late twelfth to the thirteenth century. For a general description, see Andersson-Schmitt, Hallberg & Hedlund 6: 366-368. One of the constituent parts, consisting of ff. 68-74 contains

68r *Notabilia*. A 14th-century addition.

68v *Anon.*, *Comm. in Martiani Capellae De nuptiis* 2.119-121. Late 12th c.

69r-73r *Anonymus Parisiensis, Compendium Sophisticorum Elenchorum, acephalum*, = ed. Ebbesen/Iwakuma (CIMAGL 60: 1990) 66-112. Late 12th- or early 13th-century hand. Two columns a page. Number of lines: 51. Measures of column: mm. 163 x 55 (column counted and measured: 69rB).

73v *Anon.*, *Quaestio utrum veritas sit virtus moralis*. A secondary addition on a blank page

74r-v *Anon.*, *Comm. Arist. Cat. (frgm.)*. Late 12th or early 13th c.

Inc. Non videtur secundum philosophicam sententiam alicui [[enee]] \essentiae/ convenire nec inesse. Secundum quosdam nulla substantia nulla essentia cerscit(!), nulla enim substantia potest habere plures partes quam habeat, et sic nulla crescit. Item, quando aliquid alicui additur, nihil ibi crevit, nihil enim ibi [[enim]] fit maius quam prius erat. De composito manifestum est quod non crescit; tenetur(?) enim primum esse ibi ... De componentibus etiam patet quod nullum crescit. Item illarum disiunctione partium <nihil diminuitur; non> ergo illarum compositione aliquid crescit. His et consimilibus innititur {inn.: inimitatur(?) *cod.*} philosophica sententia. Sed sic contra: omne augmentum motus est, et sic actio vel passio est, et sic in aliquo vel in aliquibus est; ergo aliquid vel aliqua crescunt. Similiter de diminutione. Item, nihil crescit, ergo nulla sunt(?), et sic nihil quod sit homo, et sic nihil quod sit iste, et sic nihil quod sit iste homo ... maius vel minus quam prius fuerit ... iste homo non est aliquid quod fuerit, nec aliquid <quod> heri fuerit nec aliquid quod pater suus viderit vel genuerit, sed quid <d>am constans ex eo et ex alio. Propter huiusmodi rationes et consimiles dicimus quod aliquid crescit, sed tantum res animatae; nihil quod <in>animatum est crescere potest. Concedimus itaque quod iste homo est aliquid quod crevit, et sic patet quibus habeant augmentum et diminutio inesse, sc. tantum rebus animatis [et] ut homini

et arbori. Concedimus etiam quod fluvius et consimilia crescunt, sed impropria est locutio. *Expl.* ideo dicit "fortasse et alii" sed qui, id est qui in frequentiore usu habentur omnes pene enumerati sunt. Et de Praedicamentis ista sufficiant.

74vB Anon., *Quaestio utrum officium ludi possit esse licitum*. A 14th-century addition.

2. The text.

The fragmentary commentary on the *Categories* looks interesting because it discusses the well-known Nominalist thesis "Nihil crescit". But no less interesting is the acephalous *Compendium Sophisticorum Elenchorum*, which has not previously been identified as such, and thus escaped my attention until 1995¹ when it struck me that I knew the explicit from somewhere. I soon realized that this was a new witness to the text that Yukio Iwakuma and myself had edited in CIMAGL 60 (1990) 47-112. Our edition was based on only one ms, Paris BN lat. 4720A (henceforward *P*). The text of *P* was never very good in the first place, and moreover the ms is now in a terrible condition, so that many of our readings remain uncertain. The Uppsala ms (henceforward *U*), turned out to have a much sounder text, and the parchment is in a good condition so that there are no special reading difficulties. Its main defect is the loss of the beginning of the work (pp. 58-66 of our 1990 edition).

U confirms a large number of our conjectural emendations of *P*, and it solves textual problems we had realized without being able to solve them. But it also reveals that we had overlooked some cases of textual corruption.

Though there is no discussion that the texts of *U* and *P* are fundamentally the same, they are only fundamentally so. In some parts of the work the differences between the two mss are within the usual limits of scribal freedom and fallibility. But often, and particularly in the first half of the *Compendium*, the variations are more serious. For instance, the two texts often use different examples to illustrate the same point (see §4.4, below), and sometimes one ms contains matter of its own that looks like a secondary addition or leaves out something that must have existed in their common source (see §§ 4.5-4.6, below).

It is not clear which process produced two so similar, yet so different texts. One possibility is that they are edited versions of two independent reportations of a course on the *Elenchi* by some famous master. But it seems equally possible that they reflect different courses by a master

1. I wish to thank the staff of the department of manuscripts in the University Library Carolina Rediviva of Uppsala. They have always made it a pleasure to work in the library.

who repeated much, but not everything, verbatim when he did the course for the second time. Or that one of our versions may be master B's redaction of a written text by master A. Or, finally, that one, perhaps rather imperfect text (a reportation ?), was independently edited by two different persons. A few errors shared by *P* and *U* suggest a common ancestor that was a manuscript rather than a master's voice, but the evidence is not very strong (see § 4.1 below).

It is impossible to reconstruct one authorial text from *U* and *P*. What can be done is to produce a reasonably good *P*-version by using *U* to correct obvious errors in *P*, and a good *U*-version by emending *U* with the help of *P*. I shall try to shoulder the latter task in this issue of CIMAGL.

To facilitate comparison between the two versions of the *Compendium* the *U*-version is printed in such a way that each page matches one page of the edition of the *P*-version in CIMAGL 60. The old page numbers are repeated, in square brackets — [96], e.g. — at the top of each page. Those are the page numbers used for reference purposes in this introduction.

3 Important new information in the *U*-version

3.1 A reference to Michael of Ephesus

A most surprising piece of information is provided by *U* at p. 97. A little piece of text that has no counterpart in *P* cites Michael of Ephesus (early 12th century) by name ("Ephesius"). There is no doubt that the author refers to Michael's commentary on the *Elenchi*, the final version of which was edited by Wallies in *Commentaria in Aristotelem Graeca* 2.3. Nor can there be any doubt that the Greek commentary that other Latin writers from the second half of the twelfth century and onwards refer to as "Alexander's" was largely — perhaps totally — identical with Michael's [see Ebbesen 1981]. Citations of "Alexander" are abundant in the 12th and 13th centuries. "Ephesius" occurs in no other text that I know of.¹

1. A reference to Michael in Albert the Great's paraphrase on the *Topics* (2.2.3, Borgnet 2: 318A) does not seem to have anything to do with the *Elenchi* commentary. Albert says: "Est autem regulariter verum, ut dicit Michael Ephesius, quod si in talibus <i.e. consequentiis e contrario> affirmatio antecedentis est pars subjectiva consequentis, in negativis negatio consequentis est sicut pars subjectiva negationis antecedentis, et negatio consequentis infert negationem antecedentis, sicut substantiva pars infert suum totum." Apparently, Albert had some information about Michael's commentary on the *Topics*, which is no longer extant. Its existence once upon a time is attested by Michael's own words in his commentary on the *Elenchi* (CAG 2.3: 4.27). Unfortunately, the phrasing of Albert's quotation is suspiciously Western.

Now, the West almost certainly owed its acquaintance with "Alexander" to James of Venice, and in all probability he did not just quote a Greek commentary but translated one. He may have used more than one Greek source, but he must have known that his main source was the work of Michael of Ephesus, who was his contemporary. Of course, he may have failed to tell his Latin readers as much, and the origin of *U*'s "Ephesius" could be a reference to Michael that James made in some other context. But the simplest hypothesis by far is that James provided his translation of a Greek commentary on the *Elenchi* with a correct indication of authorship: "Ephesii".

Why was the Ephesian's authorship forgotten so soon and so completely that *U* is our only witness that any Westerner was ever aware of it? I propose the following explanation:

- 1) Michael of Ephesus was unknown to Latin philosophers.
- 2) In accordance with Greek practice, James' Latin translation only called the author "Ephesius" and did not mention his Christian name.¹
- 3) Faced with the unknown "Ephesius" a Latin scribe or scholar misread it as "Aphrodisius" or took it to be a corruption of "Aphrodisius", because Alexander of Aphrodisias' activity as an Aristotelian commentator was known from several references in Boethius.
- 4) The copy in which the Ephesian had become "Aphrodisius" or "Alexander Aphrodisius" became the direct or indirect source of what posterity knew about the translated commentary.

In fact, the only explicit mention of a particular copy of the work calls it *Alexandri Afrodisii Liber commentariorum in Sophisticos Elenchos Aristotelis* (Richard of Fourniville [mid 13th c.], see Ebbesen 1981: 2.335 & 3.115).

Now, it is known that James also provided the West with a translation of a commentary on the *Posterior Analytics* the main body of which was identical with John Philoponus on Book I. This work is also ascribed to Alexander by Latin writers from the second half of the twelfth-century. To explain this we must add one more hypothesis:

- 5) The manuscript in which the Ephesian became Alexander contained not only James' translation of Michael's *Elenchi* commentary but also his

1. The Greek manuscripts of Michael's first edition ("Ps.-Alex.-2") all have (τοῦ) Ἐφεσίου; only Paris 1843 gives the longer name Μιχαὴλ φιλοσόφου τοῦ Ἐφεσίου. See CAG 2.3: xviii-xxii. In the oldest ms of Michael's final edition ("Ps.-Alex.-1") the title originally ran: Ἀποσημειώσεις εἰς τοὺς Σοφιστικοὺς Ἐλέγχους τοῦ Ἐφεσίου, though this was later "corrected" into τοῦ Ἀφροδισιεύς (Ebbesen 1981: 3.48). Notice that Greek manuscripts only begin to ascribe Michael's work to Alexander long after the twelfth century.

translation of the *Posteriora* commentary. This, however, had no indication of authorship, and so users of the manuscript concluded that it was by Alexander just as the *Elenchi* commentary.

Notice that in Richard of Fourniville's bibliography the entry about the *Elenchi* commentary is followed by *Eiusdem liber commentariorum in Posteriores Analyticos eiusdem Aristotelis*. It is not quite clear whether Richard's copies of the two commentaries were bound separately or together (Ebbesen *l.c.*).

3.2 A reference to Vocales and one to Master Adam.

Another surprising piece of information provided by *U* is that the school referred to at the bottom of p. 106 is that of the *Vocales*. In *P* the name of the school appears as "Opinalium", which must be a corruption of "Nominalium", but *U* has "Vocalium". The term *Vocales* seems to have become obsolete in the second half of the twelfth century, *Nominales* taking its place.¹ Either, then, the *P*-redactor updated the terminology, or both redactions reflect a stage of development when *Vocales* and *Nominales* could be used indiscriminately.

U also reveals the identity of the school referred to at the top of p. 107 in a passage that *P* transmits in a distorted form (*Qui vero magistri ad opinione terreri dicuntur*). Since the school obviously held that anything follows from an impossibility, it comes as no great surprise that the school is that of Adam of Balsham, *Qui vero magistri Adae opinionem tenent dicunt* (cf. Iwakuma 1993). But it is interesting that it is described as "Qui magistri Adae opinionem tenent" rather than as "Parvipontani" or "Adamitae". The phrasing suggests that Adam was still active when the *Compendium* came into being. At least the author of the *Compendium* was aware that Adam was the founder of the Parvipontanean secta.

3.3 The date and place of composition

In CIMAGL 60: 51-52 we argued for a date of composition between 1150 and 1180. The new evidence suggests that the date may be closer to 1150 than to 1180. We also, on general grounds, proposed a Parisian origin. There is now a little circumstantial evidence. The reference to "Master Adam" suggests a Parisian setting, and so does the example "Rex non vult te esse Parisius" found in *U*, but not in *P*, at p. 80.

1. See Iwakuma 1992.

4. Details about the relationship between *P* and *U*

4.1 Shared errors

- p. 70 antecedentibus] accidentibus *PU*
- p. 74 uniuscuiusque] unius *PU*
- p. 96, first line: Both mss have an 'in' that must be deleted.
- p. 96 sed corruptioni — contrarium] *om. PU*. Homoeoteleuton is a probable cause of the corruption. In *P* the corruption has spread, and the two next words ('ergo vita') have also been lost.
- p. 98: hunc et hunc] tantum add. *PU*.
- p. 100 et *om. PU*.

In two cases it looks as if *P*'s exemplar shared an error with *U*, but that the scribe of *P* spotted the error and corrected it:

- p. 88 sit *P p.c.] om. U, P a.c.*
- p. 108 ubicumque *P p.c.] ubique U & Pa.c.*

In one case it could look as if *P* and *U* descend from the same exemplar, in which a couple of words were easily overlooked:

- p. 106 confiteri se nolle *U p.c.] om. P a.c. & U a.c.; se nolle P p.c.*

4.2 Private errors.

P has numerous private errors. A few examples of loss due to homoeoteleuton:

- p. 68. dialectica — est *U] om. P.*
- p. 68. in omne — puncto *U] om. P.*
- p. 75. castanea — fructus est *U] om. P.*
- p. 99. Commodum tamen — dicant plura *U] om. P.*
- p. 101. vestis sed syllogizetur — paenula est *U] om. P.*
- p. 101. sed — etc. *U] om. P.*
- p. 109. *P* has dropped a verse of Martial's epigram, probably because the scribe jumped from *dicemus* in verse 3 to *dicemus* in verse 4.
- p. 110. Albi et nigri— disciplina *U] om. P.*

Obvious private errors are much fewer in *U*, but on p. 94 there are two major losses of text:

- ergo — ergo *P* (with some private errors)] *om. U.*
- et si non — consequens *P] om. U.* Homoeoteleuton.

4.3 Stylistic differences.

P prefers

ut si dicatur/dicam

scilicet

U prefers

ut si aliquis dicat

videlicet.

U also has a predilection for 'enim'. The *U*-redactor may have had a habit of replacing 'vero' or 'autem' with 'enim'. Usually this would make no great difference, but in three cases it seems that he went too far:

p. 89. vero] enim *U*; autem *P*.

p. 109 vero *P*] enim *U*.

p. 110 vero] enim *U*; om. *P*.

4.4 Different examples.

Often *P* and *U* have slightly different examples. Thus p. 76:

P: 'omne universale praedicatur de pluribus, hoc signum est universale, ergo praedicatur de pluribus'

U: 'omne universale est praedicabile de pluribus, sed quoddam problema est universale, ergo quoddam problema est praedicabile de pluribus.'

4.5 Matter added or omitted in one version.

At p. 89, in the presentation of Aristotle's examples of paralogisms *secundum accidens*, only *P* has 'Coriscus est homo, sed homo est albus, ergo Coriscus est albus'. Since this example does not occur in Aristotle's text (and not in Michael of Ephesus' commentary either), it is inappropriate in the context. It looks like a secondary addition.

At p. 74 *P* alone has a long section about metaphors (*translatio*). It is based on Boethius' commentary on the *Categories*, PL 64: 166D-167A. Since the immediately preceding section about types of equivocation is derived from Boeth. *Cat.* 166B-C, there is every reason to think that the common source of *P* and *U* contained the section on metaphors. Leaving it out may well have been a conscious decision by the *U*-redactor.

4.6 Treatment of quotations

Both mss sometimes take liberties with quoted passages.

4.6.1 Quotations of Aristotle

p. 67. *Top.* 1.1 101a8-10

Arist.: videtur autem modus hic [...] neque ex veris et primis

P: videtur autem modus hic [...] nec ex veris et primis

U: videtur autem iste modus [...] neque ex primis et veris

Arist.: syllogizat falsigraphus neque ex probabilibus

P: nec ex probabilibus syllogizat falsigraphus

U: syllogizat falsigraphus neque ex probabilibus

In this case each version has its own small deviations from the original.

p. 68. *Top.* 1.1 101a15-17

Arist.: Nam in eo quod aut semicirculos describit non ut oportet aut lineas aliquas ducit non ut ducendae sunt paralogismum facit

P: temptator paralogismum facit eo quod semicirculos describit non ut oportet et lineas perducit non sicut producendae sunt

U: paralogizat temptator in [in] eo quod semicirculos describit non ut oportet aut quod lineas producit non ut producendae sunt.

P's private deviations from Aristotle (*eo quod* for *in eo quod*, *et* for *aut*, *sicut* for *ut*) are decidedly minor. *U*'s *paralogizat* for *paralogismum facit* is a more serious, and probably conscious, change.

p. 89 *SE* 24 179b17.

Arist.: Nihil autem prohibet eandem orationem plures fallendi occasiones habere.

P: Non enim est inconueniens <in> eadem oratione esse plures fallendi causas

U: Non enim est invonceniens eandem orationem plures fallendi occasiones habere.

U, as opposed to *P*, retains the source's *eandem orationem habere* and *occasiones*.

p. 90. *Top.* 2.1 109a24.

Arist. & *U*: albus vel iustus; *P*: album vel iustum. (Ross in his OCT edition of the *Topics* indicates that ms *u* has λευκὸν ἢ δίκαιον instead of the vulgate's λευκὸς ἢ δίκαιος, but this is probably irrelevant).

P's deviation from the source is probably not significant.

p. 93. *Top.* 8.13. 162b-33.

Arist. & *P*: vero nunc; *om.* *U*. The omission in *U* must be a scribal error, for the text makes no sense without those two words.

p. 107. *SE* 12 173a1:

Arist.: egere iuste magis quam divitiis affluere prave

U: iuste agere quam divitiis affluere prave

P: egere iuste quam divitiis pravis abundare

Both versions tamper with Aristotle's text. *U* changes *egere* into *agere* and inverts the order of *iuste* and *egere*. But it keeps *affluere prave*, whereas *P* uses *abundare* instead of *affluere*.

p. 109. SE 32 182a28-29:

- Arist.:* est ista id quod esse ais eam
P: ista est id quod tu ais eam esse
U: iste est id quod tu dicis eum esse (esse eum *U a.c.*)
Arist.: esse autem ais aspidem, est ergo ista aspidem
P: sed ais eam esse aspidem, ergo est aspidem
U: sed tu dicis eum esse aspidem, ergo iste est aspidem

P is reasonably faithful to Aristotle, whereas *U* not only changes *ais* into *dicis*, but also consistently replaces the feminine pronouns with masculine ones. This is the work of a man who did not understand the example, probably because he did not know the word 'aspis'.

p.112. SE 16 175a1-2

- Arist. & U:* in agonisticis exercitationibus
P: in agonisticis disputationibus vel exercitationibus

Apparently, *P*'s text derives from an exemplar which had the erroneous 'disputationibus in the main text' and the correction 'vel exercitationibus' elsewhere.

4.6.2 Quotations of Michael of Ephesus

p. 73. Commenting on SE 165b27¹ the *Compendium* presents (1) a reconstruction of Aristotle's syllogistic proof that his division into six fallacies in *dictione* is exhaustive. In version *P* this is followed by (2) a division of *duplicia* into *duplicia actu*, *potentia* and *phantasia*; finally (3) comes a remark about the obscurity of Aristotle's elliptic presentation of the proof. In the *U* version the order is 1-3-2.

In the first edition Michael of Ephesus' commentary on the *Elenchi* ("Ps.-Alexander-2"; text in Ebbesen 1981: 2.159-165) this matter is distributed on two scholia. The first (i) contains elements 1+2, the second (ii) contains (ii.1) a repetition of a little part of 1, and (ii.2) = the remark 3 in the form:

ἦν <sc. τὴν μείζονα> δὴ μόνην θεῖς <sc. Aristoteles>, τὴν δὲ ἐλάττονα καὶ τὸ συμπέρασμα καὶ τοὺς προσυλλογισμοὺς ἀφείξ, πολλὴν ἀσάφειαν ἐποίησεν.

In Michael's final edition ("Ps.-Alex.-1", CAG 2.3: 22-23), scholia (i) and (ii) appear in the same order, but (ii) has been modified, *ii.1* being sandwiched between a split — and partly repeated — *ii.2* as follows:

1. For further discussion of the Latin versions of Michael's scholia on Arist. SE 165b27, see CIMAGL 34 (1979) xxxii-xxxiii and Ebbesen 1981: 2.395ff & 3.172-176.

23.16-17: *ii.2.a* πολλήν δὲ ἀσάφειαν ὁ Ἀριστοτέλης ἐποίησε τὸν συλλογισμόν ἐκτιθείς.

23.17-26: *ii. 1*

23.26-28: *ii.2.b* ἐγένετο δὲ αὕτη ἡ ἀσάφεια ἐκ τοῦ ταύτην <sc. τὴν μείζονα> δὴ μόνην θεῖναι τὴν πρότασιν τὴν δὲ ἐλάττονα καὶ τὸ συμπέρασμα καὶ τοὺς προσυλλογισμοὺς ἀφείναι.

The *Compendium's* formulation of *ii.2* is:

sed Aristoteles maiorem propositionem {+ praedicti *P*} ponens, minorem vero {v.: autem *U*} et conclusionem et secundarios syllogismos {+ et inductionem *U*} praetmittens multam incertitudinem nobis reliquit {i.n.r.: n.r.i. *P*}.

It seems clear that the Latin formulation of *ii.2* translates Michael's first edition ("Ps.-Alex.-2"); *P* and *U* each has its own small changes from the original. It is also clear that *P*'s order 1-2-3 is the original one, whereas *U*'s 1-3--2 is secondary, though it makes good sense.

In both of Michael's editions the proof of the major of the principal syllogism runs as follows:

ὁ λόγος καὶ τοῦνομα τὸ διττὸν ἔχει (τουτέστιν οὐ τὸ αὐτὸ δηλοῦσι). πᾶν διττὸν {+ δὲ *ed. ultima*} ἐν ὀνόματι καὶ λόγῳ ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ ἢ φαντασίᾳ· τὸ δὲ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ ἢ φαντασίᾳ δις λαμβανόμενον ἐξαχῶς συμβαίνει γίνεσθαι. — καὶ τὸ συμπέρασμα δῆλον. (Ebbesen 1981: 2.160.27-32; CAG 2.3.: 22.26-29).

But the final edition adds:

λεχθεῖη δ' ἂν σαφέστερον ὁ συλλογισμὸς καὶ οὕτως· πόθεν δῆλον ὅτι πάντα τὰ μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι καὶ λόγοις δηλούμενα ἐξαχῶς συμβαίνει γίνεσθαι· ἢ πάντως τῷ ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ ἢ φαντασίᾳ τὸ διττὸν ἔχειν· πάντα δὲ τὰ οὕτως ἔχοντα ἐξαχῶς συμβαίνει γίνεσθαι· οὐκοῦν κοινὸν πᾶσι συμπέρασμα ἐστὶ τὸ τὰ παρὰ τὴν λέξιν ἐξαχῶς γίνεσθαι συμβαίνειν. καὶ τὰ μὲν τῶν συλλογισμῶν τοιαῦτα. (CAG 2.3: 22.29-36).

In *U* we find:

Omne sophisma quod fit secundum duplex fit aliquo praedictorum sex modorum, sed omne sophisma quod fit secundum id quod non eadem eisdem nominibus etc. fit secundum duplex, — conclusio manifesta est.

Whereas *P* says:

Omne sophisma quod secundum duplex fit, fit aliquo praedictorum sex modorum; ergo omne sophisma quod fit secundum id quod non eadem eisdem nominibus vel orationibus significantur fit aliquo praedictorum sex modorum.

Only *U* preserves τὸ συμπέρασμα δῆλον, which is found in both editions of his Michael's work. *P* omits a premiss — possibly due to a simple

scribal error — and spells out the conclusion instead of saying that it is obvious. The latter may be an innovation on the *P*-redactors part, but it could also be an echo of the conclusion formulated in the additional section of Michael's final edition.

The Compendium, then, contains some material that could be derived either from the first or from the last edition of Michael's commentary, and some that can only be derived from the first edition. Possibly, *P* echoes an item that occurs only in Michael's final edition.

p. 95. CAG 3.2: 49.27-28.

Michael: διὰ τὸ

κοινὸν εἶναι ἀξίωμα τῶν φιλοσόφων
μηδὲν ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντος γίνεσθαι.

PU: assumptio autem {+ est *P*} ex

communi maxima philosophorum

probatur hoc modo:

nihil fit ex nihilo

P has the trivial variant 'assignatio' for 'assumptio' and an 'est' not found in *U*. The two manuscripts agree on the formulation of the loan from Michael. The interesting fact about this loan is that only Michael's final edition contains the passage in question [cf. Ebbesen 1981: 3.221], whereas on p. 73 the *Compendium* reproduced a sentence only found in Michael's first edition (plus, possibly, one found only in his last edition). This suggests that the translator, James of Venice, used a manuscript containing Michael's commentary in an intermediate form between first and last edition. Add to this that James seems to have known a scholium from *Commentarium II*¹ which is likely to have existed in Michael's own working copy of his work though it was not included in any of the two editions [Ebbesen 1981: 3.130] — and it starts to look plausible that James had access to Michael's personal manuscript.

p. 95. CAG 2.3: 63.26 & 28.

26: *Michael*: λαμβάνοντα. *P*: accipientia. - *U*: accipienda.

28: *Michael*: ὃ τὸ ἱμάτιον τοῦτο καὶ τὸ λῶπιον.

P: tunica et vestis.

U: vestis et tunica.

U's gerundive in line 26 appears to be no more than a scribal error. In line 28 *U* remains faithful to Michael's word order.

1. For this collection of scholia, see Ebbesen 1981: 1.259-261. Edition *op. cit.* 2.27-152. For Michael's use of it, see *op. cit.* 1.268-272.

p. 107. CAG 2.3: 103.1-2.

Michael: τῶν θηρίων τὰ μὲν πεποίηκεν ἰσχυρὰ τὰ δ' ἄτονα

P: fecit <animali-um/-a> alia fortiora alia debiliora

U: fecit quaedam animalia fortia quaedam debilia

P's omission of *animalium* or *animalia* is probably just a scribal error; but the change from positive to comparative form of the adjectives looks intentional.

5 Ratio edendi

The aim is to present the text of *U* cleansed of obvious scribal errors and slips. Consequently, the wording (but not the orthography or paragraphing) of the printed text is that of *U* unless otherwise indicated. *P* has been used only as a source of emendations, and its readings appear in the apparatus only if they seem relevant to the emendation of *U*.

The critical apparatus is positive.

Corrections in *U* are registered if they consist in the insertion of a word that had been omitted. Insertion of single letters is generally left unregistered, and so is cancellation — with or without substitution of the cancelled word(s) by one or more others — when such corrections look like simple rectifications of slips of the pen.

U's abbreviations rarely give occasion for doubt, and I provide no information about the abbreviations used by the manuscript. The one bothersome case is "pr" which is used for both *ponitur* and *praedicatur*. I have solved it according as the context seemed to require.

The wish to match each page of this edition with one of the edition of *P* in CIMAGL 60 has sometimes forced me to use the sign § instead of indentation to mark the beginning of a new paragraph.

6 Bibliography

AL = *Aristoteles Latinus*

"Alexander" Frgm. = "Alexandri" In *Aristotelis Sophisticos Elenchos commentarii in latinum translati fragmenta* in Ebbesen 1981 vol. 2, pp. 331-538. (Addenda in CIMAGL 60 [1990] 119-120).

Andersson-Schmitt, M. & Hallberg, H. & Hedlund, M. 1988-95. *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala. Katalog über die C-Sammlung*. Vols 1-8, Acta Bibliothecae R. Universitatis Upsaliensis XXVI.1-8. Almqvist / Wiksell: Stockholm.

CAG = *Commentaria in Aristotelem Graeca*

CIMAGL = *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*

CLCAG = *Corpus Latinum Commentariorum in Aristotelem Graecorum*

- Ebbesen, S. 1981. *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici Elenchi*, vols. I-III. = CLCAG VII.1-3. Brill: Leiden.
- Iwakuma Y. & Ebbesen, S. 1990. 'Anonymus Parisiensis, Compendium Sophisticorum Elenchorum (ms. Paris BN 4720A)', *CIMAGL* 60: 47-112.
- Iwakuma Y. 1992. 'Vocales or Early Nominalists'. *Traditio* 47: 37-111.
- Iwakuma Y. 1993. 'Parvipontani's thesis *ex impossibili quidlibet sequitur*: Comments on the sources of the thesis from the twelfth century', in: K.Jacobi (ed.), *Argumentationstheorie. Scholastische Forschungen zu den logischen und semantischen Regeln korrekten Folgerns*, Brill: Leiden, pp. 123-193.
- LM = *Logica Modernorum* I, II.1-2, ed L.M. de Rijk, Van Gorcum: Assen. 1962-67.
- PL = *Patrologia Latina*, ed. Migne.

Conspectus siglorum:

[album]	album <i>delendum censeo</i>
[[album]]	album <i>deletum habet codex</i>
<album>	album <i>addendum censeo</i>
\album/	album <i>secundario (supra lineam vel in mg.) inseruit scriba</i>
†album ac†	<i>verba album ac corrupta esse puto</i>
...	<i>vox quam vel litterae quas legere nequivi</i>
(?)	<i>de lectione vocis praecedentis dubitare licet</i>
alb()	<i>quae litterae post alb scribendae sint propter compendium non liquet</i>
add.	<i>addidit</i>
del.	<i>delevit</i>
om.	<i>omisit</i>
P	<i>codex Parisinus, Bibl. Nat., lat. 4720A</i>
def. P	<i>deficit P, i.e. non extat in P quod conferatur cum lectione codicis U</i>
(P)	<i>lectio codicis P modo qui ad id de quo agitur nihil pertinet a lectione indicata differt</i>
U	<i>codex Uppsaliensis, Bibl. Univ., C.924.</i>

Anonymi Parisiensis
Compendium Sophisticorum Elenchorum
 ex cod. Upsaliensi C.924: 69rA-73rB
 cum cod. Parisino B.N. 4720A: 11rB - 17vB collato
 editum

[66] "Demonstratio est quando syllogismus fit ex veris et primis vel ex talibus quae \per/ prima et vera eius cognitionis quae circa ipsa est¹ principium sumpserunt²."^a

Ad^b quod respondendum est quod duo sunt modi demonstrationum; unus qui fit ex principiis, cuius est praedicta descriptio; alter vero qui fit ex his quae continentur sub principiis; utrumque quorum continet descriptio ab Aristotele assignata in Topicis.

1. ipsa est] ipsum *U a.c.*; *inv.P.*

2. sumpserunt *U*] sumpserit *P*; sumpserint *Aristoteles*.

-
- a. Arist. Top. 1.1 100a27-29; AL V.1-3: 5.10-13 "Demonstratio ergo est quando ex veris et primis syllogismus erit, aut ex talibus quae per aliqua prima et vera eius quae circa ipsa est cognitionis principium sumpserint."
 b. Similem responsionem dedit auctor Glossarum in Arist. SE, LM I. 201-202.

[67] Est et alia descriptio demonstrationis, quae talis est: "Demonstratio est syllogismus faciens scire".^a Sophisticus enim syllogismus tantum facit opinari, dialecticus tantum credere, demonstrativus autem scire.

Et haec \de/ demonstrativa disputatione dicta sufficiant. Dialectica vero disputatio est quae collectiva est contradictionis, id est quae syllogizat contradictoriam (subaudiatur 'propositionis') iam syllogizatae vel simpliciter ab adversario concessae ex probabilibus.

Probabilia vero sunt quae videntur omnibus, ut 'bonum esse appetibile'; vel pluribus, ut 'prudentiam esse appetibiliorem divitiis' et 'animam esse honorabiliorem corpore'; vel sapientibus, et his vel omnibus, ut 'nihil ex nihilo fieri'; vel pluribus, ut 'virtutem per se appetibilem esse' et 'felicitatem a virtute fieri'; probatissimis autem et praecipuis¹ probabilia sunt ut 'corpus esse quintum', ut visum est Aristoteli, et 'animam esse immortalem', quod visum est Platoni. Illud enim notandum est quod probabile differt a falso in eo quod falsum sumit iudicium a re ipsa, probabile vero ab hominum opinionibus.^b

Temptativa vero disputatio est quae syllogizat ex his quae videntur principia, non sunt autem; vel quae ex principiis vel apparentibus principiis videtur syllogizare, cum non syllogizet.

Et quoniam non syllogizat ex principiis neque ex his quae continentur sub principiis, a demonstrativa disputatione dividitur. Item, quoniam nec ex probabilibus nec ex apparentibus probabilibus syllogizat vel syllogizare videtur, a dialectica et litigiosa separatur. Sic ergo temptativa disputatio ab omnibus aliis differt, quod a parte docet Aristoteles in principio Topicorum dicens: "Praeter omnes qui dicti sunt syllogismos fiunt paralogismi ex his² quae convenientia sunt circa aliquas disciplinas. Videtur autem iste modus³ differre a praedictis. Nam \neque/ ex primis et veris syllogizat falsigraphus neque ex probabilibus."^c

Sed probabilium alia sunt simpliciter probabilia,

1. praecipuis *U p.c.*] principiis *U a.c.*; probabilioribus *P*.

2. his *P*] *om. U*.

3. iste modus *U*] modus hic *P cum Aristotele*.

a. Arist. APo. 1.2 71b17-18.

b. Ad paragraphum de probabilibus, qui ex Alex. Top. (CAG 2.2: 19) originem ducit, videsis CIMA GL 34 (1979): xli.

c. Arist. Top. 1.1 101a5-10; AL V.1-3: 6.12-17 "Amplius autem praeter omnes qui dicti sunt syllogismos ex his quae sunt circa aliquas disciplinas convenientia fiunt paralogismi, quemadmodum in geometria et huic cognatis accidit haberi. Videtur autem modus hic differre praedictis syllogismis; nam neque ex veris et primis syllogizat falsigraphus neque ex probabilibus."

[68] ex quibus est dialectica; alia probabilia alicui, ex quibus est temptativa. Probabile vero alicui est quod videtur unicuique artifici secundum propriam facultatem ut medico de medicina, geometrae de geometria, et praeterea quod videtur ei cum quo sermo conseritur, in quo nihil attinet verum falsumve sit, dum tantum veri similitudinem teneat.^a Versatur autem disputatio haec circa disciplinas causa temptandi illos qui simulant se habere scientiam earum et causa studendi quatenus perspicaciores fiant virtutum quae in eis sunt, veluti^b accidit in geometria et huic cognatis. § In geometria^c enim temptator probare nititur unum latus trianguli esse aequale¹ duobus vel etiam maius positis duobus principiis, quorum unum est ab omni puncto in omne punctum rectam lineam produci, alterum vero in omni puncto et spatio circulum circumscribi. His ergo munitus temptator paralogizat unum latus esse aequale duobus <a capitibus rectae lineae ad punctum in medio positum duobus> semicirculis circumscriptis et triangulo elevato² a centrīs semicirculorum ad tactum eorundem. Quod subiecta docet descriptio:

/U 69rB/ Quod vero unum latus trianguli sit maius duobus paralogizat temptator duobus semicirculis circumscriptis a capitibus rectae lineae ad duo puncta in

medio iuxta se posita et triangulo similiter erecto³ a centrīs semicirculorum ad tactum eorundem. Quod in subiecta descriptione evidens est. Sic ergo paralogizat temptator in⁴ eo quod semicirculos circumscribit non ut oportet aut quod lineas producit non ut producendae sunt.^d

In logica vero huiusmodi proponuntur exempla: 'Si aliquid removetur ab aliquo universaliter et aliud praedicatur de eodem universaliter, primum praedicatum removetur a secundo particulariter; sed animal praedicatur de asino universaliter et homo removetur ab eodem universaliter;

1. aequale P] aequalem U. Item infra cum dicitur aequale duobus.

2. elevato P] elevatio U.

3. erecto] erepto PU.

4. paralogizat temptator in U (sed in iteravit)] temptator paralogismum facit P.

a. probabile vero - teneat] ex Boeth. Top. Diff. I.7.4, Nikitas p. 16, PL 64: 1180C-D.

b. Arist. Top. 1.1 101a7-8, AL V.1-3: 6.14: "quemadmodum in geometria et huic cognatis accidit".

c. Exempla pseudo-geometrica ("falsigraphica") ex Alex. Top. (CAG 2.2) 23-25. Cf. Summam SE, LM I: 278.

d. paralogizat — producendae sunt] ex Arist. Top. 1.1 101a15-17; AL V.1-3: 6.21-23 "in eo quod aut semicirculos describit non ut oportet aut lineas aliquas ducit non ut ducendae sunt, paralogismum facit".

[69] ergo animal removetur ab homine particulariter'. Hic enim posito principio eius inconvenienter facta est assignatio. Item, 'si aliquid praedicatur de aliquo universaliter et aliud removetur ab eodem universaliter, primum praedicatum removetur a secundo particulariter; sed animal praedicatur de asino universaliter, et homo removetur ab eodem universaliter; quare animal removetur ab homine particulariter'. Hic enim pro principio positum est quod non est principium, sed artem ignorantibus principium videtur. § Definit itaque temptativam disputationem Aristoteles hoc modo:^a "Temptativa disputatio est quae fit ex his/ quae videntur" (id est quae probabilia sunt) "respondenti" — vel sic: "ex his quae videntur respondenti" (intelligendum est 'principia, cum non sint', et hoc quantum ad unum modum temptativorum syllogismorum) "et ex his quae necessarium est scire ei qui simulat se habere¹ scientiam" (id est ex principiis, quantum ad reliquum).

Ultimo litigiosam disputationem definit; quam ad ultimum reservavit quoniam circa eam plus erat immoraturus² et de ea principaliter intendebat. Est autem litigiosa disputatio quae syllogizat ex his quae videntur probabilia, non sunt autem; vel quae ex probabilibus aut ex his quae videntur probabilia est apparens.^b Sunt enim duo modi sophisticorum syllogismorum, de quibus quoniam superius dictum est, ad alia transeamus. Illud tamen prius notandum est quod descriptio litigiosae quam hic assignat Aristoteles his verbis^c "litigiosa est quae syllogizat ex his quae videntur probabilia, non sunt autem" tantum convenit habenti peccatum in materia. Quod fortasse ab eo idcirco factum est quod in hoc opere de iudicio materiae et non de iudicio formae intendebat, de quo sufficienter tractaverat in libro Priorum Analyticorum.

De praedicta divisione quaesitum est cuiusmodi sit, et an sit sufficiens et per opposita.

Ad quod dicunt quidam quod generis est in species. Quos manifestum est errare ex eo quod divisum ab uno dividendum particulariter removetur.

1. scire *P* cum Aristotele] om. *U.*. habere *U* cum Aristotele] scire *P.*

2. immoraturus *P.*, *U* a.c.] immeraturus *U* p.c., ut videtur.

a. Cf. Arist. SE 2 165b4-6, AL VI.1-3: 7.12-13 "temptativae vero quae ex his quae videntur respondenti, et necessarium est scire ei qui simulat habere scientiam."

b. Cf. Arist. Top. 1.1 100b23-25, AL V.1-3: 6.1-3 "Litigiosus autem est syllogismus qui ex his quae videntur probabilia non sunt autem, et qui ex probabilibus aut his quae videntur probabilia est apparens."

c. Arist. SE 2 165b7-8. AL VI.1-3 7.14-15 "litigiosae vero quae ex his quae videntur probabilia, non sunt autem, syllogizant".

[70] Unde melius videtur aliis quod sit subiecti in accidentia vel quasi generis in species.

Sed non apparet sufficiens eo quod non comprehendat¹ hypotheticos syllogismos. Dicit tamen Tullius quod locus ab antecedentibus² et consequentibus et a repugnantibus proprius est dialecticorum, deinde septem modis hypotheticorum enumeratis subiungit quod in his fere tota dialectica consistit.^a

Item, hypotheticorum alii fiunt ex principiis, alii syllogizant ex probabilibus. Merito vero³ hypotheticorum quidam sunt demonstrativi, quidam vero dialectici syllogismi. Unde Boethius dicit^b quasdam hypotheticas esse utiles ad demonstrationes (illas videlicet in quarum antecedentibus intelliguntur consequentia), et auctores ubi \ponunt/ exempla demonstrativorum et dialecticorum syllogismorum frequenter hypotheticos subiciunt syllogismos.

Sed nec omnes categoricos praedicta divisio continere videtur, veluti illos qui deducunt ad impossibile. Quos si quis negaverit esse syllogismos, oportet eum confiteri syllogismos secundae et tertiae figurae non resolvi in syllogismos primae per impossibile.

Item, non videtur per opposita fieri, nam eadem principia sunt et probabilia, quocirca /U 69vA/ ex his oratio syllogistica et demonstrativa erit et dialectica.

Item, medio termino aequivoce accepto fit litigiosus syllogismus, eodem modo accepto fit dialecticus.

1. comprehendat *P*] reprehendit *U*.

2. antecedentibus] accidentibus *PU*.

3. vero *U*] ergo *P*.

a. Cic. Top. 12.53: "Deinceps est locus dialecticorum proprius ex consequentibus et antecedentibus et repugnantibus". Cic. Top. 14.57: "Ex eis modis conclusiones innumerabiles nascuntur, in quo est tota fere $\tau\acute{\alpha}\nu\theta\acute{\iota}\varsigma$ $\acute{\alpha}\lambda\iota\alpha$." Verba 'in his' ex glossa Boethii ad locum, In Cic. Top. V, p. 367 Orelli: "Atque in his, inquit, omnis fere est dialectica".

b. Boeth. Hyp. Syll. I.iii.7, p. 220 Obertello: "Sunt autem aliae hypotheticae propositiones in quibus et consequentia necessaria reperitur, et ipsius consequentiae causam terminorum positio facit, hoc modo: 'si terra fuerit obiectus, defectio lunae consequitur'. Hic enim consequentia rata est, et idcirco defectio lunae consequitur, quia terrae intervenit obiectus. Ista igitur sunt propositiones certae atque utiles ad demonstrationem."

[71] Rursus,^a si fiat syllogismus ex mixtis propositionibus, a quibusdam iudicatur secundum maiorem propositionem, sed potius iudicari debet secundum deteriorem. Deterior autem propositio est sophistica probabili,¹ probabilis demonstrativa.

Sic ergo praedicta divisio nec sufficiens est nec per opposita. Unde videtur reprehensibilis et vitiosa. His enim duobus modis reprehendit Aristoteles divisionem eorum qui dividebant orationes in eas quae sunt ad nomen et eas quae sunt ad intellectum.^b

Ad quod dicitur vel quod divisionem eorum non reprehendit sed eos per divisionem redarguit quam asserebant sufficientem esse et per opposita; vel quod praedicta enumeratio non est proposita ab Aristotele tamquam divisio² sed tamquam enumeratio.

Quidam^c tamen sub ea comprehendi volunt³ omnes argumentationes, 'disputationem' pro "argumentatione" et 'syllogizare' pro "argumentari" exponentes.⁴

C.3 165b12. Executa divisione disputationum et assumpta litigiosa de qua intendebat, ea enumerat circa quae decertant et corrixantur sophistae dicens ea esse quinque: redargutionem, falsum, inopinabile, soloecismum,⁵ nugari. Quae a quibusdam dicuntur species sophisticæ disputationis, ab aliis vero partes sophisticæ artis, veluti inventio, dispositio⁶ etc. sunt partes rhetoricae. Sed melius est ut dicantur metae sive fines ad quos tendunt sophistae in sophistica disputatione, quemadmodum iustum, utile, honestum sunt fines ad quos tendunt oratores in causis.

Si⁷ redargutio finis est sophistae, cum eadem sit finis dialectici, idem erit finis dialectici et sophistae; quod videtur inconveniens.

Ad quod respondendum \est/ quod ad eundem finem tendunt dialecticus et sophista, sed diversis modis; iste ex probabilibus, ille ex sophisticis. Vel quod redargutio praecipuus et principalis finis est dialectici,⁸ reliqua vero quattuor sunt quaedam remedia ei collata ut, videlicet, si non potest ducere ad redargutionem, saltem ducat ad aliquod aliorum. Similiter sophistae praecipuus et principalis finis est videri ducere ad redargutionem, cui quoque quaedam in remedium attributa sunt, scilicet videri ducere ad falsum, videri ducere ad inopinabile,

1. probabili *P*] probabilis *U*.

2. divisio *P*] dial(ectica) *U*.

3. comprehendi volunt] reprehendi volunt *U*; nituntur comprehendere *P*.

4. syllogizare — exponentes *P*] syllogizari — proponentes *U*.

5. soloecismum] soloecism(us) *U*.

6. dispositio] disputatio *U*; disp'o (= dispositio vel disputatio) *P*.

7. Si *P*] Sed *U*.

8. dialectici *P*] sophistae *U*.

a. Cum hoc paragrapho cf. Anon. Aurel. I, CIMAGL 34: 63.

b. Arist. SE 10 170b12sqq.

c. Cf. Summam SE, LM I.277.29-30.

[72] et sic in aliis. Unde Aristoteles praedictis enumeratis corrigit se dicens^a "aut quod non sit sed quod videatur¹ esse singulum horum."

Est autem notandum quod 'redargutio' duplicem habet significationem. Unam communem secundum quam quaelibet reprehensio redargutio dicitur; alteram specialem secundum quam aliquis dicitur aliquem redarguere qui argumento cogit eum concedere oppositum prius concesso. § Ad falsum² vero ducere est argumento cogere aliquem concedere manifeste falsum sive sit oppositum prius concesso sive non. § Ad inopinabile \autem/ ducitur³ quis quando cogitur concedere aliquid quod contrarium sit opinionibus audientium, sive sit verum sive sit falsum sive oppositum prius concesso sive non. § Quid soloecismus sit manifestum est.

Nugari vero, ut ab Aristotele hic accipitur, est idem frequenter dicere. 'Idem' intelligendum est vel quantum ad significationem, ut si aliquis dicat 'homo risibilis currit' et 'aliquid est homo animal'. Vel quantum ad vocem, quod qualiter fiat Aristoteles docet in libro Perihermeneias dicens:^b "Si quaecumque praedicantur divisim, et coniunctim praedicantur⁴, multa inde sequentur <in> convenientia. Nam cum de aliquo praedicantur 'homo' et 'albus' divisim, si de eodem praedicantur coniunctim, aliquid est homo albus. Item, cum 'homo albus' et 'albus' praedicantur divisim de aliquo, si de eodem praedicantur coniunctim, aliquid⁵ est homo albus albus. Et sic ratio procedit in infinitum."

Haec autem competenti ordine disposita sunt. Maius enim <est> ducere ad redargutionem quam ad falsum; maius ad falsum quam ad inopinabile. Soloecismus \autem/ et nugari ultimo loco ponuntur quoniam raro debet aliquis ducere ad aliquod horum — immo numquam, si alium finem consequi possit: magis⁶ enim videtur reprehendendus \esse/ opponens quam respondens. Si vero quaerat aliquis quare soloecismus ponatur ante nugari, /U 69vB/ dico quod alterum alteri oportuit praeponi.

C.4 165b23. Enumeratis his circa quae decertant sophistae de singulis agit eo ordine quo enumeravit et primo de redargutione.

-
1. aut — videatur *Arist. l.c.*] aut quod non sit [[aut]] \sed/ quod videatur *U*; et cum non sit videtur *P*.
 2. falsum *P*] *om. U*.
 3. ducitur *P*] ducere *U*.
 4. praedicantur *P*] *om. U*.
 5. aliquid *P*] aliquod *U*.
 6. magis] maius *U*.

-
- a. *Arist. SE 3 165b17-18; AL VI.1-3: 7.23-24* "aut quod non sit, sed quod videatur esse singulum horum".
 - b. *Arist. Int. 11 20b36-40. Trl. Boethii AL II.1-2: 24.1-5* "Si enim, quoniam alterutrum dicitur, et utrumque dicitur, multa et inconvenientia erunt. De homine enim et 'hominem' verum est dicere et 'album', quare et omne; rursus, si album, et omne, quare erit homo albus <albus, et> hoc in infinitum."

[73] Sed redargutionum alia est vera, quae fit vero elencho, alia appa-rens,¹ quae fit sophistico. Sophisticorum autem elenchorum alii sunt circa voces, alii circa res. Circa voces dicuntur fieri illi qui habent occasionem fallendi ex vocibus; circa res vero qui habent occasionem et principium fallendi ex rebus. Unde Aristoteles ponit horum bipertitam divisionem dicens alios fieri in dictione, alios extra dictionem. Et de his qui² extra dictionem sunt posterius, de illis vero qui in dictione fiunt tractat hoc loco subdividendo eos in sex modos. Eorum enim alii fiunt secundum aequivocationem, alii secundum amphiboliam, alii secundum compositionem/, alii secundum divisionem, alii secundum accentum, alii secundum figuram dictionis.

Quam partitionem sufficientem esse docet probari cum inductione tum syllogismo.^a Inductione hoc modo: 'Omne sophisma quod fit secundum aequivocationem fit aliquo praedictorum sex modorum, et omne sophisma secundum amphiboliam fit aliquo, et sic in aliis, ergo omne sophisma secundum dictionem fit aliquo praedictorum sex modorum.' Syllogismo autem hoc modo: 'Omne sophisma quod fit secundum id quod non eadem (vel: ex eo quod non eadem) eisdem nominibus vel orationibus significantur,³ fit aliquo praedictorum sex modorum; sed omne sophisma secundum dictionem fit secundum id quod non eadem eisdem nominibus vel⁴ orationibus &c.; ergo omne sophisma secundum dictionem fit aliquo praedictorum sex modorum.' Minor vero propositio sic probatur: 'Omne sophisma quod fit secundum malitiam prolationis, fit ex eo quod non eadem eisdem nominibus &c.; sed omne sophisma secundum dictionem fit secundum malitiam vocis; ergo/ omne sophisma secundum dictionem fit secundum id quod non eadem eisdem nominibus vel orationibus &c.' Maior vero probatur hoc modo: 'Omne sophisma quod fit secundum duplex, fit aliquo praedictorum sex modorum; sed omne sophisma quod fit secundum id quod non eadem eisdem nominibus &c., fit secundum duplex'; conclusio manifesta est. Sed Aristoteles maiorem propositionem ponens, minorem autem et conclusionem et secundarios syllogismos et inductionem praetermittens multam incertitudinem nobis reliquit.⁵ § Hic notandum est quod duplicia tribus modis dicuntur: actu, potentia et phantasia. Actu quantum ad ea quae sunt secundum aequivocationem et amphiboliam,⁶ quoniam actu ipso plura significant. Sed quae sunt⁷ secundum compositionem et divisionem et accentum potentia sunt duplicia, actu enim unum significant, sed plura eis intelliguntur.

1. apparens P] sophistica U.

2. qui] quae U, ut videtur; def. P.

3. significantur P] significatur U.

4. vel P] et U.

5. Sed Aristoteles — reliquit hoc loco U] infra (CIMAGL 60: 74) P.

6. et amphiboliam P] om. U.

7. sunt P] om. U.

a. De sequentibus vide introductionem nostram in hanc editionem, § 4.6.2.

[74] Quae vero sunt secundum figuram dictionis, sola phantasia duplicia sunt, 'timere' enim cum habeat significare passionem, ex vocis similitudine apparet significare actionem, et sic phantasia, id est apparitione, est duplex.

C.4 165b30. Proposita divisione sophisticorum elenchorum qui fiunt in dictione, de illis tractare ingreditur. Et primo agit de eo qui fit secundum aequivocationem; est enim levissimus et uberrimus omnium, nam quibus modis dividitur aequivocatio, eisdem modis dividitur paralogismus ab aequivocatione. Sed aequivocatio primo dividitur secundum partes orationis, deinde secundum accidentia unius < cuiusque >¹ partis. Item, aequivocationum alia fit casu, ut in Alexandro Magno et Alexandro filio Priami; alia consilio.

Aequivocorum vero consilio quattuor sunt species: alia enim sunt aequivoca propter similitudinem, ut homo pictus et homo verus sub hoc nomine 'homo'; alia secundum proportionem,² ut unitas et punctum sub hoc nomine 'principium'; alia descendunt ab uno, ut medicinale ferramentum et medicinale pigmentum, id est a medicina; alia referuntur ad unum, ut esca salutaris et vectatio salutaris, ad salutem videlicet.^a

Sed paralogismorum ab aequivocatione alii habent aequivocationem in medio termino, alii in maiori extremitate, alii in minori. Alii non terminum sed partem termini habent aequivocam, alii vero nec terminum nec partem termini. Quorum exempla proponere commodum duximus. Paralogismi ergo habentes aequivocationem in medio termino huiusmodi sunt: 'omnis canis est latrabilis, sed marina belua \est/ canis, ergo

1. uniuscuiusque] unius *PU*.

2. secundum proportionem *U cum Boethio*] ex proportionem *P*.

a. 'Item, aequivocationum — ad salutem videlicet' ex Boeth. Cat., PL 64: 166B-C: "Æquivocorum alia sunt casu, alia consilio. Casu, ut Alexander Priami filius et Alexander Magnus. Casus enim id egit, ut idem utrique nomen poneretur. Consilio vero, ea quaecunque hominum voluntate sunt posita. Horum autem alia sunt secundum similitudinem, ut homo pictus et homo verus, quo nunc utitur Aristoteles exemplo; alia secundum proportionem, ut principium, namque principium est in numero unitas, in lineis punctus. Et hæc æquivocatio secundum proportionem esse dicitur. Alia vero sunt quæ ab uno descendunt, ut medicinale ferramentum, medicinale pigmentum, ab una enim medicina æquivocatio ista descendit. Alia quæ ad unum referuntur, ut si quis dicat salutaris vectatio est, salutaris esca est, hæc scilicet idcirco sunt æquivoca, quod ad salutis unum vocabulum referuntur." Quae in cod. *P* adduntur "Rursus videtur et alius esse modus aequivocationis — non recipitur." ex Boeth. Cat. 166D-167A originem ducunt. Cf. præfationem nostram in hanc editionem, § 4.5.

[75] marina belua est latrabilis'; item, 'omnis¹ castanea est arbor, sed quidam fructus est castanea, ergo quidam fructus est arbor'; rursus, 'omnis populus est substantia, sed quaedam congregatio /U 70rA/ hominum est populus, ergo quaedam congregatio hominum est substantia'.

In maiori vero extremitate est aequivocatio ut si aliquis dicat 'omnis casus est inopinatus rei eventus, sed nullus genitivus est inopinatus rei eventus, ergo nullus genitivus est casus'. In minori autem ut si hoc modo proponat: 'nullus genitivus est inopinatus rei eventus, sed omnis casus est inopinatus rei eventus,² ergo nullus casus est genitivus'.

Sed illi qui non terminum \sed/ partem termini habent³ aequivocam sunt huiusmodi: 'omnis homo videt populum, sed Socrates \non/ videt populum, ergo Socrates non est homo'.

De eo autem qui nec terminum nec partem termini habet⁴ aequivocam tale sufficiat exemplum subicere: 'quicquid possibile est esse possibile est non esse, sed caelum possibile est esse, ergo caelum possibile est non esse'; hic enim 'possibile', cum neque sit praedicatus terminus neque subiectus nec pars praedicati nec subiecti, dissimiliter accipitur.

C.4 165b30. Exempla vero Aristotelis haec sunt: 'omnes grammatici discunt, sed grammatici sunt scientes, ergo scientes discunt'; 'discere' enim aequivocum est ad accipere disciplinam et ad intelligere disciplinam; vel (licet minus latine dictum sit) ad accipere disciplinam, quod pertinet ad discipulum, et tradere disciplinam, quod pertinet ad magistrum. Quod satis vulgari consonat.

Item, 'omnia expedientia⁵ sunt bona, sed quaedam mala sunt expedientia, ergo quaedam mala sunt bona'. 'Expediens' enim duplicem habet significationem, unam secundum quam idem valet quod 'bonum', alteram secundum quam idem valet quod 'proficiens' vel 'utile', et secundum hanc significationem quaedam mala expedientia sunt, ut incidi comburi et \con/similia.

Rursus, 'quicumque surgebat stat, sed sedens surgebat, ergo sedens stat.' In quo notandum est quod aequivocatio non solum secundum principalem

1. omnis UP] omni CIMALG 60: 75 lapsu dactylographico.

2. sed — eventus] post ergo — genitivus U, sed scriba ipse se correxit.

3. illi qui — habent] illi qui habeant U; qui habet P.

4. De eo autem — habet] item qui — habet P; de eo autem — habent U.

5. expedientia P] expentia U.

[76] significationem sed et secundum secundariam attenditur. 'Sedens' enim, hoc participium, ut alia participia praesentis temporis, cum unum principaliter significet, duo tempora \con/significat, videlicet praesens et praeteritum imperfectum. Cum ergo dicitur 'sedens surgebat' ex adiuncto verbi praeteriti temporis tempus praeteritum consignificat; cum vero concluditur 'ergo sedens stat' adiuncto verbi praesentis temporis consignificat praesens. Et sic dissimiliter accipitur.

Sed obiciet aliquis quod eadem ratione fere omnia nomina, verba et participia et pronomina aequivoca sunt: significant enim plura, videlicet numeros, casus et genera et cetera.

Cui dicendum est quod licet plura \aliqua/ dictio consignificet, non tamen aequivoca dicitur nisi eadem voce consignificet aut plures numeros aut plures casus et sic in aliis. Inde vero manifestum est paralogismos in quibus termini ex adiunctis significationem variant ad aequivocationem referri. Ut si aliquis dicat 'omne simplex caret partibus, sed quaedam propositio est simplex, ergo quaedam propositio caret partibus', 'omne universale est praedicabile de pluribus, sed quoddam problema est universale, ergo quoddam problema est praedicabile de pluribus.' Vel sic: 'omne verum est aliquod dictum, sed quoddam enthymema est verum, ergo quoddam enthymema est aliquod dictum.' Item, 'omnis homo vivit, sed¹ quidam homo est mortuus, ergo quoddam quod mortuum est vivit'. 'Homo' enim in propositione ex adiuncto verbi praesentis temporis convenit per appellationem tantum hominibus qui modo sunt. In assumptione vero communioem habet appellationem, scilicet ad eos qui sunt et qui fuerunt; sic ergo dissimiliter accipitur. De hoc vero dubitare non erit inutile: 'omnis homo est animal, sed hoc est homo, ergo hoc est animal' facta primo demonstratione ad hominem, secundo ad lignum.

C. 4 166a6. Post aequivocationem, quoniam facilior est transitus² de uno simili ad aliud simile,

1. sed P] sed sed U.

2. transitus P] om. U.

[77] de amphibolia tractat. 'Amphibolia' autem sive 'amphibologia' graece, latine dicitur "ambiguitas". Inde amphibola sive amphibologica oratio ambigua nuncupatur. Non vero idem est orationem esse ambiguam et dubitabilem. Si quis enim dicat 'vinum non est in Anglia' 'homo non est in Francia', dubitabiles propositiones sunt, possunt enim trahi in universales et particulares, nec tamen ambiguae nec multiplices sunt habendae.¹

Sed amphibolarum orationum alia est multiplex ex diversa constructione, alia ex diversa relatione, quod supposita exempla docebunt. Fiunt ergo paralogismi ex diversa constructione secundum amphiboliam hoc modo: 'quoscumque possibile est vincere Aeacida, illos potest vincere Aeacides; sed Romanos possibile est vincere Aeacida; ergo Romanos potest vincere Aeacides'. Item, 'si verum \est/ lupum comedere canem, lupum comedit canis; sed verum \est/ lupum comedere canem; ergo lupum comedit canis.' Utrobique enim verbum infinitum cum utroque accusativo et transitive et intransitive construi potest. /U 70rB/ Item, 'si verum est aliquem esse album caput, aliquis est album caput; sed verum est aliquem esse album caput, ergo aliquis est album caput.' Hic enim 'album' potest intelligi praepositum †non†² huic dictioni 'caput', ut construatur cum 'esse'; potest intelligi et suppositum, secundum quod eius est adiectivum.

Qui vero ex diversa relatione fiunt huiusmodi sunt: 'quicumque diligunt se, illi sunt amici; sed inimici diligunt se; ergo inimici sunt amici'; propositio enim et assumptio ex diversa relatione duplicem habent significationem. Item, 'quaecumque de se praedicantur, talia sunt quorum alterum de reliquo praedicatur; sed contraria de se praedicantur; ergo contrariorum alterum de reliquo praedicatur'. Rursus, "si

1. habendae] *lectio incerta U; def. P.*

2. non] *lectio incerta U; def. P.*

[78] hoc praedicabile 'homo' praedicatur de aliquo individuo et haec praedicabilia 'animal'¹ et 'asinus' praedicantur de eodem, haec tria de aliquo praedicantur; sed hoc praedicatur de aliquo individuo, et hoc de eodem; ergo haec tria de eodem." Assignmentem diversae relationis in his tamquam manifestam praetermittimus. Et fortasse et alii apparebunt modi amphiboliae, sed qui maxime dicuntur hii sunt.

Exempla vero quae ab Aristotele proponuntur sic se habent: 'omnes pugnantes sunt inimici; sed verum est me \velle/ capere pugnantes, ergo verum est me velle capere inimicos'. Assumptio enim et conclusio multiplicem habent significationem ex eo quod verbum infinitivum cum utroque accusativo transitive potest construi.

Item, 'quicquid scit aliquis, hoc scit; sed grammaticam scit² aliquis; ergo grammatica scit'. Item, 'quicquid videt aliquis³ hoc videt; sed columnam videt aliquis; ergo columna videt.' Horum duorum idem est iudicium; in propositione enim 'hoc', cum sit in eadem terminatione nominativi casus et accusativi, potest poni in vi nominativi, secundum quod construitur cum verbo intransitive; potest etiam poni in vi accusativi, ut cum eodem verbo transitive construat.

1. animal] homo \animal/ U] *om. P.*

2. scit — scit (*P*)] sit — sit *U.*

3. aliquis *P*] aliquid *U.*

[79] Item, 'quod tu dicis esse hoc tu dicis esse; sed tu dicis lapidem esse; ergo tu dicis lapidem esse lapidem'. In propositione enim 'hoc' potest intelligi praepositum¹ et suppositum ad 'esse'. Si vero aliter inveniatur conclusio, vitium est scripturae. Sed non est inconueniens paralogismum qui fit secundum amphiboliam soloecismum concludere, ut sic formetur: 'quod tu dicis esse hoc tu dicis esse, sed tu dicis lapidem esse, ergo tu dicis lapis esse'.² Huius autem solutio ex dictis intelligatur: 'quod' hic³ in propositione potest poni in vi accusativi, et sic haec est vera; et \in/ vi nominativi, ut construatur cum hoc participio 'existens' subintellecto, et sic est falsa.

Item, 'possibile est omnem hominem dicere, sed homo est tacens, ergo possibile est tacentem dicere'. Conclusio enim deceptionem habet ex eo quod verbum cum participio transitive vel intransitive construi potest.

Assignatis propriis responsionibus ad aequivocationem et amphiboliam, de communibus aliquid dicendum est. Sed communium aliae sunt verae, aliae apparentes et sophisticae, quas quandoque magis oportet \ferre/ contra litigiosos quam veras. Notandum autem est quod multiplicitum propositionum aliae sunt tantum verae, aliae tantum falsae, aliae simul verae et falsae. Si ergo interrogetur tantum vera vel tantum falsa, vel simpliciter concedi vel simpliciter negari; si vera simul et falsa, non est pigritandum dividere. Sophisticus autem modus est ut tali propositione interrogata, petat \sibi/ respondens eam probari; quod⁴ si probata fuerit concedatur; si vero ad aliud probandum assumatur, quando dissimiliter assumi potest, vel negetur vel iterum probari postuletur.

C.4 166a14. Quoniam aequivocatio et amphibolia, ut dictum est, consimilia sunt, eorum⁵ coniunctim tres modos enumerat, quorum duo primi communes sunt utrisque, tertius est proprius amphiboliae.

1. praepositum *P*] propositum *U*.

2. lapis esse *P*] lapidem esse [[lapidem]] *U*.

3. hic] vel hoc *U*.

4. quod *U*] quae *P*.

5. eorum *U*] earum *P*.

[80] Est autem primus modus quando nomen vel oratio principaliter¹ significat plura, nomen quantum ad aequivocationem, oratio quantum ad amphiboliam. Nomen principaliter plura significat ut 'piscis' 'canis', oratio ut 'aio te Aeacida Romanos vincere posse'^a et 'video lupum comedere canem.'

Secundus vero modus est quando nomen vel oratio significat unum principaliter et aliud transumptive. Nomen †quam†² transfertur, \quoniam dicimus/ 'pedem' de pede montis et de pede navis, et \cum dicimus/ 'os' \de ore/ putei et ore calciamenti. Oratio ut haec 'tyrannus vivit in filiis suis' et 'Homerus est poeta'.^b Utraque enim istarum principaliter significat falsum, sed transumptive verum. Et multae ad eundem modum se habent, ut 'ego mentior' 'ego taceo' 'pluit nunc' 'tu non cessas comedere ferrum' 'rex non vult te esse Parisius'.^c

Tertius autem modus, qui proprius est amphiboliae, est quando oratio plura significat, et unaquaeque dictio ibi posita unum solum, ut 'iste \habet/ scyphum argenti, dolium vitri'; significat enim quod iste habeat scyphum plenum argento et dolium plenum vitro vel scyphum de argento et dolium de vitro. /U 70vA/ Exemplum autem Aristotelis tale est: 'scit saeculum'; 'saeculum' enim potest esse accusativi casus, ut construatur cum hoc verbo 'scit' transitive; potest esse et nominativi, ut cum eodem construatur intransitive; sic ergo duplicem habet significationem haec oratio.

Sed obicitur †illud quod oportet†:

1. principaliter *P*] *om. U*.
2. quam *U*, ut videtur] vero *P*.

- a. aio — posse] Responsio Pythii ad Pyrrhum apud Ennium in Annalibus (179 Vahlen, 174 Warmington). Ex Boeth. Int. ed. 2a (p. 82 Meiser = PL 64: 435C) logicis mediae aetatis nota..
- b. Exempla quae sunt 'Homerus etc.' et 'tyrannus etc.' ex Boeth. Int. 2a, V.11, p. 376 Meiser.
- c. De sophismate quod est 'Tu non cessas comedere ferrum' v. CIMAGL 63 (1993) 225-230. Hoc quod est 'Rex non vult te esse Parisius' eiusdem generis esse videtur ac illud 'Rex non vult me sedere in in hoc scamno' quod in Introductionibus Montanis Minoribus, LM 2.2: 32.11 legitur, cuius duo sensus sunt: (1) "Non est ita ut rex" qui nec etiam novit me "velit me sedere", (2) "Regi displicet me sedere".

[81] Duo primi modi sunt aequivocationi et amphiboliae communes, et tertius est proprius amphiboliae; ergo duo primi modi sunt modi aequivocationis et amphiboliae et non tertius; falsum est ergo quod isti tres modi sint modi aequivocationis et amphiboliae. Vel sic: isti tres modi sunt modi aequivocationis et amphiboliae, ergo et unus et alter et tertius est modus aequivocationis et amphiboliae.

Sed secundum argumentum sic refellitur: Grammatica et dialectica sciuntur a Platone et a Socrate et non rhetorica, ergo falsum est quod grammatica et dialectica et rhetorica sciantur a Socrate et a Platone, posito quod a Socrate grammatica et rhetorica sciantur, a Platone vero tantum dialectica.

Item, si aequivocatio per duos praedictos modos sufficienter dividitur, omnis paralogismus aequivocationis sub altero eorum continetur; sed hic est paralogismus aequivocationis 'quicumque surgebat stat, sed sedens surgebat, ergo sedens stat'; ergo [si]¹ in hoc paralogismo nomen significat plura principaliter vel unum principaliter et aliud transumptive, quod tamen² palam est esse falsum, quia³ solum participium hic dissimiliter accipitur.

Ad quod dicendum est quod nomen appellat hic Aristoteles quodlibet vocabulum.

Sed nec sic ad aliquem praedictorum modorum referri videtur. Participium enim, quod hic dissimiliter accipitur, nec significat plura principaliter nec unum principaliter et aliud transumptive.

Ad quod dicimus sic esse intelligendum: 'principaliter' id est "proprie non transumptive".

C.4 166a22. Post aequivocationem et amphiboliam congruo ordine eos modos qui sunt secundum compositionem et divisionem tractat. Oratio enim composita et divisa, multam retinet similitudinem multiplicitum propositionum. Nam in eo quod oratio *eadem*/ videtur composita et divisa sensum divisionis

1. ergo si] *lectio incerta U; def. P.*

2. tamen] *vel mihi U.*

3. quia] *quod U.*

[82] et compositionis significare videtur. Unde apparet multiplex.

Differt autem paralogismus compositionis a paralogismo divisionis ex eo quod in paralogismo compositionis falsa compositio vel¹ ex falsa compositione concluditur, in paralogismo vero divisionis falsa divisio vel ex falsa divisione concluditur. Et quoniam compositio prior est divisione, prius \de/ compositione dicendum est. Fiunt ergo paralogismi secundum compositionem huiusmodi: 'possibile est omne animal esse sanum, sed quoddam aegrum est animal, ergo possibile est quoddam aegrum esse sanum'. Item, 'possibile est omnem hominem loqui, sed quidam tacens est homo, ergo possibile est tacentem loqui' vel 'ergo possibile est quoddam tacens loqui'. Item, 'possibile est te esse maiorem isto, sed iste est tibi aequalis, ergo possibile est te esse maiorem quam s[c]is'. Rursus, 'possibile est te scire plura isto, sed iste scit plura quam <tu>, ergo possibile est te scire plura quam scis'. Omnes enim hae conclusiones falsam habent compositionem, sed videntur habere sensum divisionis, et sic apparent verae.

Exempla vero quae ab Aristotele proponuntur haec sunt: 'possibile est Socratem stare, sed sedens est Socrates, ergo possibile est sedentem stare'. Item, 'possibile est Socratem scribere, sed non scribens est Socrates, ergo possibile est non scribentem scribere'. Item, 'quascumque litteras aliquis <ad> didicit, eas² addiscere est possibile; sed quascumque litteras aliquis scit, eas addidicit; ergo quascumque litteras aliquis scit, eas addiscere est possibile'. Item, 'possibile est Socratem ferre plura, sed Socrates fert unum solum, ergo possibile est illum qui fert unum solum ferre plura'. Horum autem idem est iudicium cum praedictis.

C. 4 166a33. Quoniam compositio et divisio se comitantur, post eum modum qui est secundum compositionem iure tractat eum qui est a divisione, secundum quem fiunt paralogismi, ut dictum est, quando falsa divisio vel ex falsa divisione concluditur,

1. vel *P]* et *U*.

2. eas] eum *U*, ut videtur.

[83] ut si aliquis dicat 'quod dicitur ab isto est impossibile,¹ sed ab isto dicitur album esse nigrum, ergo album impossibile est esse nigrum.' Item, si impossibile est quodlibet sedens stare, impossibile est quodlibet sedens esse stans; sed impossibile est quodlibet sedens stare; ergo quodlibet sedens impossibile est esse stans. Item, 'si verum est aliquem hominem esse Antichristum, possibile est aliquem hominem esse Antichristum; sed verum erit aliquem hominem esse Antichristum: ergo aliquem hominem possibile est esse Antichristum'. Ista omnes conclusiones, divisae sunt et falsae; sed videntur habere sensum compositarum, et sic apparent verae. Item, "quod significatur propositione hac 'omnis homo est si aliquod animal est'² falsum est; sed ea significatur omnem hominem esse si aliquod animal est, ergo falsum est omnem hominem esse si aliquod animal est"; haec enim conclusio †falsam divisionem† secundum quod est hypothetica et de dicto categoricae dicitur quod sit falsum, sed videtur habere sensum compositae secundum quod esset categorica et de dicto hypotheticae fieret sermo.

De divisione autem ab Aristotele duo proponuntur exempla, quorum unum tale est: 'duo et tria sunt paria et imparia, sed quinque sunt duo et tria, ergo quinque sunt paria et imparia. Quae conclusio, cum sensum compositae habere videatur, divisa est et falsa.

Assumptionem tamen quidam^a nec in sensu divisae nec in sensu compositae recipiunt suae imperitiae solacium hoc habentes: "ista /U 70vB/ quinque sunt duo et tria, et haec duo et tria sunt aliqua praedicabilia, ergo haec praedicabilia de istis quinque praedicantur, ergo de hoc praedicabili quinque particulariter, ergo non remonentur³ ab eodem universaliter"; vel sic: "ergo non sunt opposita ei in praedicatione". Item, 'si aliquid tantundem est alicui et amplius, ei est aequale; sed maius tantundem est minori et adhuc amplius; ergo maius est aequale minori'; assumptio enim falsam habet divisionem, cum vera videatur secundum sensum compositionis.

Ab Ephesio^b vero sic introducitur hoc sophisma: 'octo sunt sex et duo, et quinque et tria; sed⁴ sex et duo et quinque et tria sunt decem et sex vel sedecim; ergo octo sunt sedecim'. Unde concludit: 'ergo maius est aequale minori'.

1. impossibile *P*] possibile *U*.

2. est *U a.c.*] *om. P, U a.c.*

3. remonentur *P*] removetur *U*.

4. sed(?) *U p.c.*] sunt(?) *U a.c.*; *def. P*.

a. Quidam = Quidam Meludinenses. Vide praefationem CIMAGL 60 (1990): 52.

b. Cf. Michaelis Ephesii ("Ps.-Alexandri-1") Comm. Arist. SE, CAG 2.3: 31.29-33; CIMAGL 16 (1976) 111-112; Ebbesen 1981 2: 449, 536 & 3: 186-187, 260.

[84] *C. 4 166b1*. Quinto loco quintum modum exequitur, illum videlicet qui fit secundum accentum. Nomen enim intensum et remissum expressam retinet similitudinem cum aequivoco, et oratio intensa et remissa cum amphibolia, expressiorem tamen cum oratione composita et divisa. In eo enim quod idem nomen videtur intensum et remissum, apparet aequivocum, et in eo quod eadem oratio videtur intensa et remissa apparet multiplex. Sed non est idem nomen intensum et remissum nec eadem oratio intensa et remissa, quemadmodum nec composita et divisa.

Secundum accentum autem teste Aristotele nec in scriptura nec in prolatione¹ fiunt paralogismi exceptis [pau] paucis, ut si aliquis dicat 'iustos viros oportet pendere, sed iustos viros non oportet pendere, ergo idem oportet iustos viros pati et non pati.' Item, 'Socrates odit curiam, sed Socrates diligit curiam, \vergo/ Socrates diligit et odit idem².' Hic enim dissimilitudo accentuum causa deceptionis est. nam cum in propositione dictio accentu proferatur acuto, in assumptione autem³, cum scripto eadem videatur, circumflexo regitur. Item, "'respublica' nomen est, sed 'res publica' est oratio, ergo quaedam oratio est nomen"; in propositione siquidem 'respublica' una dictio est et sub uno profertur accentu; in assumptione vero, cum sit duae dictiones, duobus accentibus regitur.

Orationum⁴ vero quae dissimilibus accentibus proferri videntur ab Aristotele duo proponuntur exempla, unum sumptum a Vergilio, aliud sumptum⁵ ab Horatio.^a

Unde quidam coniectant hunc librum non esse Aristotelis, cum hii multo posteriores Aristotele fuissent. Quibus dicendum est quod latinus interpres coactus est latina exempla mutuare vel propter difficultatem vel obscuritatem graecorum.^b

Haec autem huiusmodi sunt: 'Metuo longas pereunte noctes Lydia dormis' et 'Heu quianam tanti cinxerunt aethera nimbi'. Primum enim hoc significare videtur: "O Lydia, tu dormis me tuo pereunte" et rursus "O tu Lydia dormis me pereunte", ut 'me' 'tu' 'o' tres sint dictiones.

1. prolatione *P*] relatione *U*.

2. idem *P*] *om. U*.

3. autem] alia *U*.

4. Orationum *P*] orationes *U*.

5. sumptum — sumptum] suptum — suptum *U*; *def. P*.

a. Hor. Carm. 1.25.7-8, Verg. Aen. 5.13.

b. Cf. "Alex." SE Frgm. 166b3-9.

[85] In altero vero 'quianam' potest esse una dictio, ut 'nam' syllabica adiectio sit, et sic uno regitur accentu; possunt etiam intelligi ut duae dictiones quarum utraque suam habeat accentum.

Et quoniam ea quae sunt secundum compositionem et divisionem et accentum, ut dictum est, potentia duplicia sunt, facto parallogismo secundum aliquem horum modorum dividendum est orationem quae est causa deceptionis, \non/ quia multiplex sit sed quia videtur.

C.4 166b10. Ultimum modum parallogismorum qui fiunt in dictione ultimo docet, modum scilicet eorum qui fiunt secundum figuram dictionis. Horum autem alii fiunt secundum commutationem praedicamentorum, alii secundum commutationem generum, alii secundum commutationem casuum, alii secundum commutationem numerorum; quod per supposita exempla considerantibus facile fiet manifestum.

Fiunt autem parallogismi secundum commutationem praedicamentorum hoc modo: 'quicquid iste vidit heri, videt hodie; sed heri vidit quoddam bicubitum, ergo hodie videt quoddam bicubitum'. Vel sic: 'quicquid heri vidit, videt hodie; sed heri vidit quoddam album; ergo hodie videt quoddam album'; 'quicquid' enim positum¹ in propositione ad substantiam pertinet, 'bicubitum' vero ad quantitatem, 'album' ad qualitatem. Item, 'quantuscumque iste fuit heri, tantus est modo; sed heri fuit albus; ergo hodie est albus'. Vel econtrario: 'qualiscumque iste fuit heri, talis est modo; sed heri fuit bicubitus; \ergo hodie/.' Item, 'quicquid iste faciebat heri, modo facit; sed heri timebat; ergo hodie timet.' Item, 'quicquid iste patiebatur heri, modo patitur; sed heri timebatur; ergo modo timetur.' Hoc enim verbum

1. positum] p(onitu)r U; def. P.

[86] voce activa significat passionem, voce vero passiva actionem. Item, "haec dictio 'recens' semper habet vim nominis, sed haec dictio est hic: 'sole recens orto',^a ergo hic habet vim nominis"; cum enim 'semper', quod in propositione ponitur, ad praedicamentum quando pertineat, 'hic', quod ponitur in assumptione, ad praedicamentum ubi pertinet.

Qui vero secundum commutationem generum fiunt sic se habent: 'omnis Aethiops est homo niger, sed quaedam mulier est Aethiops, ergo quaedam mulier est homo niger'; 'Aethiops' enim, hoc /U 71rA/ nomen in \propositione/ masculinum sexum significat, in assumptione vero ex adiuncto huius nominis 'mulier' femininum. Item, 'omne hinnibile est equus, sed equa est hinnibilis, ergo equa est equus' sive¹ 'omnis equa est hinnibilis, ergo omnis equa est equus'; 'equus' enim simpliciter in propositione et absque generis discretione ponitur ad [ad] significandam speciem, in conclusione vero masculinum sexum discernit ex adiuncto nominis ad alium sexum pertinentis. Vel sic introducatur: 'quicumque² percussit vulneravit, sed iste percussit, ergo iste³ vulneravit'. Item, 'quaecumque percussit vulneravit, sed iste percussit, ergo iste vulneravit'.

Sed secundum commutationem casuum hoc modo fiunt: 'omnes magistri sunt homines, sed haec capa est magistri, ergo haec capa est homines'; in propositione 'magistri' est nominativi casus, in assumptione vero est genitivi. Item, 'quicumque est risibilis est homo, sed iste equus est risibilis, ergo iste equus est homo'.

Qui autem secundum commutationem numerorum fiunt huiusmodi sunt: 'quodlibet animal est rationale vel irrationale, sed ista sunt animalia, ergo sunt rationalia vel irrationalia'. Item, 'quodlibet enuntiabile est verum vel falsum, sed ista sunt enuntiabilia, ergo sunt vera vel falsa'.

A quibusdam tamen sic introducuntur sophismata praedicta: 'bicubitum et album similiter dicuntur, sed bicubitum significat quantitatem, ergo album significat quantitatem'. Item, 'docere et timere similiter dicuntur, sed docere significat actionem, ergo et timere'. Quoniam in huiusmodi paralogismis similitudo saepius causa deceptionis est, idcirco secundum figuram dictionis appellantur.

1. sive] *lectio incerta U; def. P.*

2. quicumque] *vel quaecumque U.*

3. iste — iste] *ista^e — ista^e U (i.e. super utramque litteram a littera e scripta est).*

a. Vergilius in Georgicis, 3.155-6: "armentaque pasces / sole recens orto aut noctem ducentibus astris."

[87] Sed qui ab Aristotele proponuntur^a huiusmodi sunt: 'quicquid iste habuit et non habet amisit, sed iste habuit decem digitos et non habet decem digitos, ergo decem digitos amisit'; 'quicquid' enim ad substantiam, 'decem' vero ad quantitatem pertinet. 'Iste dat unum solum denarium, sed non habet unum solum denarium, ergo dat quod non habet', 'iste percutit una sola manu, sed non habet unam solam manum, ergo percutit manu quam non habet', 'iste videt uno solo oculo, sed non habet unum solum oculum, ergo videt oculo quem non habet'; 'solum' enim non quid sed modum dandi vel percutiendi vel videndi vel aliud faciendi significat.

Hinc manifestum est parallogismos illos in quibus ponitur 'solum' ad hunc modum referri, ut si aliquis dicat 'sola propositio praecedit assumptionem et nihil aliud praecedit¹ sola propositio nisi assumptionem, ergo sola propositio praecedit solam assumptionem'.^b

Item, 'quicquid iste scripsit scriptum est hic, sed iste scripsit falsam propositionem, falsa ergo propositio scripta est hic'. Item, 'quicquid iste scit, vel invenit vel didicit; sed ista scit; ergo ista² invenit vel didicit'. Rursum, 'iste ambulat totam diem et non calcit totam diem, ergo ambulat quod non calcit'. Et 'quicquid iste bibit intrat per os eius, sed iste bibit scyphum vini, ergo scyphus vini intrat per os eius'. Ad solutionem autem huiusmodi parallogismorum variatio praedicamentorum, generum et aliorum praedicto modo assignentur.³

De praedicta divisione⁴ quaesitum est an sit sufficiens et per opposita, hac scilicet: "parallogismorum qui fiunt in dictione alii fiunt secundum aequivocationem, alii secundum amphiboliam, etc."

Sed cum sit sufficiens, non videtur per opposita fieri. Iste enim parallogismus 'si verum est lupum comedere canem, lupum

1. praecedit P] *om.* U.

2. ista] *om.* P; ista scit U.

3. assignentur U] assignatorum P; *fort.* assignetur *scribendum*..

4. divisione P] divisione divisione U.

a. Arist. SE 22 178a29sqq.

b. De sophismate agitur quo vis syncategorematis quod est 'solus' monstratur. Quod sophisma saeculo 13° hac forma proponebatur: 'Sola assumptio praecedit solam conclusionem'.

[88] comedit canis; sed verum est lupum comedere canem, ergo lupum comedit canis' secundum aequivocationem et amphiboliam fit.

Ad quod dicitur vel quod non est proposita ab Aristotele tamquam divisio, sed tamquam enumeratio. Vel quod \hoc/ modo proponenda est: "fallaciarum quaedam sunt in dictione: alia aequivocatio, alia amphibolia etc.'.

De qua iterum dubitatur. Nam amphibolia, compositio et divisio non sunt fallaciae quae sunt in dictione sed in oratione.

Ad quod dicendum est quod dictionem hic appellat Aristoteles quamlibet locutionem sive sit¹ dictio sive oratio.

C.4 166b20. Executa partitione sophisticorum elenchorum qui sunt in dictione de illis tractare ingreditur qui fiunt extra dictionem, quorum septem modos enumerat. Alii enim fiunt secundum accidens, alii secundum quid et simpliciter, alii secundum elenchi ignorantiam, alii secundum consequens, alii secundum petitionem principii, alii \vero ex eo/ quod non causa ut causa ponitur, alii vero ex hoc quod plura ut unum interrogantur. Qua divisione posita eo ordine de singulis tractat quo proposuit.

C.5 166b28. Primum ergo docet paralogismos qui fiunt secundum accidens. Accidens vero hic appellat Aristoteles praedicatum: cum enim subiectum et accidens relativa sint, et quod in propositione subicitur subiectum dicatur,² non debet mirum videri si eius praedicatum accidens appelletur. Horum enim paralogismorum qui fiunt ex eo quod non quaecumque praedicantur de praedicato praedicantur de subiecto, ut 'homo est animal, et animal est asinus, ergo homo est asinus'; item, 'homo est animal, sed animal est genus, ergo homo est genus'. Alii ex eo quod non quaecumque praedicantur de subiecto praedicantur de praedicato, ut 'homo est animal, et homo est species specialissima, ergo animal est species specialissima'; item, 'animal est substantia, sed animal est genus \subalternum/, ergo substantia est genus subalternum.' Alii ex eo quod non quaecumque praedicantur divisim de aliquo de eodem coniunctim, ut 'iste est bonus, et iste est citharoedus, ergo iste est bonus citharoedus'; 'iste est albus, iste est monachus, ergo est albus monachus'; 'haec propositio est composita, eadem hypothetica, ergo est composita hypothetica'. Quamquam in his

1. sit *P p.c.*] *om. U et P a.c.*

2. dicatur *P*] dicitur *U*.

[89] aequivocationis fallacia possit assignari; non enim est inconueniens eandem orationem plures fallendi occasiones habere.^a /U 71rB/

Eorum vero¹ qui ab Aristotele ponuntur talis est introductio: 'Coriscus est homo/, sed homo est alter a Corisco, ergo Coriscus est alter a se'; et iste ad primum modum refertur. Item, 'Socrates est homo, sed a Socrate est alter Coriscus, ergo ab homine est alter Coriscus'; quod tamen concedi solet. § Item, 'Coriscus est coopertus, sed Coriscus cognoscitur a te, ergo coopertum cognoscitur a te'; 'Coriscus est veniens, sed Coriscus cognoscitur a te, ergo veniens cognoscitur a te'. § Quod verum videtur. Si enim duo universalialia de eodem individuo praedicantur, alterum de reliquo particulariter praedicatur. § Ad quod dicendum est quod haec propositio 'veniens cognoscitur a te' duobus modis potest intelligi; hoc modo intellecta: "ille qui venit cognoscitur a te" vera est; si vero aliter intelligatur, ut sit sensus "quis veniat scitur a te," falsa. Hii autem ad secundum modum referuntur. § Qui vero sub tertio continentur sic se habent: 'iste canis est tuus, iste canis est pater, ergo iste est pater tuus'; 'haec statua est opus,² haec statua est tua, ergo est tuum opus'. Horum omnium, ut ait Aristoteles, una solutio est³ dicere non esse necessarium — subintelligendum est: <quaecumque praedicantur de praedicato praedicari>⁴ de subiecto, vel quaecumque de subiecto de praedicato, vel quaecumque divisim coniunctim.^b

C.5 166b37. Post primum modum transit ad secundum qui fit eo quod aliquid dicitur de aliquo simpliciter et de eodem aliud vel de alio secundum quid. Illud dicitur de aliquo simpliciter quod de illo per se et sine aliquo adiuncto enuntiatur; illud vero secundum quid quod cum adiuncto et non per se. § Horum autem parallogismorum quattuor sunt modi. Alii enim fiunt secundum partem, ut 'iste est niger, sed iste est albus dentibus, ergo iste est albus et niger'. Alii vero⁵ secundum locum, ut 'dies est, sed nox est apud antipodes, ergo dies et nox sunt'.^c Alii secundum tempus, ut 'bonum est uti hac diaeta, sed malum est uti in aestivo tempore hac diaeta, ergo idem est bonum et malum'.

1. vero] enim U; autem P.

2. opus P] opus cum corpus *suprascripto* U hic et in *conclusionem parallogismi*.

3. solutio est P] est solutio est U.

4. quaecumque — praedicari P (*nisi quod praedicantur pro praedicari praebet*)] *spatium vacuum 2-3 vocum capax U*.

5. vero] *lectio incerta U, om. P*.

a. Ex Arist. SE 24 179b17 (AL VI.1-3: 47.27-28 "Nichil autem prohibet eandem orationem plures fallendi occasiones habere").

b. Arist. SE 24 179a26-31, AL VI.1-3: 46.28-47.3: "una quidem eadem solutio ad omnes [...] dicere concordans similiter ad omnes quoniam non necessarium." Quod ad subintelligenda pertinet, cf. Michaellem Ephesium, CAG 2.3.: 161.3-4: ῥητέον πρὸς ἀπαντας ὅτι οὐκ ἀνάγκη τὸ τῷ συμβεβηκότι ὑπάρχον καὶ τῷ πράγματι ὑπάρχειν.

c. Cf. Fallacias Vindobonenses, LM 1.530: "nox est apud Antipodes, ergo nox est."

[90] Alii secundum respectum ad aliud, veluti si aliquis dicat 'hoc vinum est bonum, sed hoc vinum est malum aegrotanti, ergo hoc vinum est bonum et malum'. Et forte aliis modis.

Qui vero ab Aristotele fiunt tales sunt: 'chimaera est opinabilis, sed chimaera non est, ergo quod non est est'; 'nullus asinus est \homo/, sed omnis asinus est, ergo quod est non est'; 'Indus est albus dentibus, sed Indus est niger, ergo Indus est albus et niger'; unde concludit 'ergo Indus est albus et non albus'. Item, 'album et nigrum insunt eidem secundum quid, sed album et nigrum sunt contraria, ergo contraria insunt eidem'.

Hic quaeritur an illud quod inest alicui secundum quid insit eidem, quod Aristoteles velle videtur ubi ait:^a "non sufficit ostendere quoniam inest albedo vel iustitia ad ostendendum quoniam est albus vel iustus". Hic etiam dubitatur an illud quod inest alicui secundum quid insit \ei/ secundum id quod inest; veluti cum sanitas insit animali secundum corpus, an insit corpori animalis; et an, si sanitas inest alicui secundum quid, eidem simpliciter insit.

Nunc ad exempla revertamur. 'Iste peierat, sed iste bene iurat in eo quod iurat se peierare, ergo bene iurat et peierat'; sed licet praedicta fallacia in hoc paralogismo possit assignari, non tamen solvitur oppositio. Cum enim iste iuret se peierare, aut peierat aut non peierat; sed si peierat cum iuret se peierare, videtur quod vere iuret; item, si non peierat, cum aliquid iuret, vere iurat; et eodem modo potest probari quod falso. Item, 'iste mentitur, sed iste verum¹ dicit secundum opinionem suam, ergo verum dicit et mentitur.' Item, 'sanitas est bonum, sed sanitas est malum abutenti ea, ergo idem est bonum et malum'; 'bonum est potentem esse in civitate, sed malum est potentem esse in civitate tempore belli, ergo idem est bonum et malum.' Iam vero manifestum est sophismata illa in quibus divisa praedicatio ex coniuncta infertur ad hunc modum referri. Ut si dicatur 'aliquid est homo mortuus, ergo est homo'. 'enthymema est imperfectus syllogismus, ergo est syllogismus'. Qualiter autem praedictos² paralogismos solvendum sit in ipsis manifestum est.

C.5 167a21. Expeditis duobus modis paralogismorum qui sunt extra dictionem ad tertium accedit, qui fit secundum elenchi ignorantiam, id est ex eo quod ignoratur quid sit

1. verum *P*] vere *U*.

2. praedictos *U p.c.*] a praedictis *U a.c.*; per praedictos *P*.

a. Arist. Top. 2.1 109a22-24 (AL V.1-3: 31.6-9 "non sufficit ostendere quoniam inest albedo vel iustitia ad ostendendum quoniam albus vel iustus est").

[91] elenchus. Ignoratur autem quid sit elenchus cum ea ignorantur quae ponuntur in definitione elenchi¹, haec autem sunt syllogismus et contradictio. Fiunt ergo secundum elenchi ignorantiam quicumque fiunt per defectum definitionis syllogismi vel definitionis elenchi.

Notandum tamen quod iste terminus 'elenchi ignorantia' duplicem habet significationem: unam communem, secundum quam comprehendit omnes parallogismos qui fiunt per defectum definitionis syllogismi vel elenchi; alteram specialem, secundum quam continet illos solos qui fiunt per defectum definitionis elenchi, et secundum hanc ponitur hoc loco.

Sed horum parallogismorum quattuor sunt modi. Alii enim fiunt secundum diversam partem, ut^a 'pica est alba secundum hanc medietatem et nigra secundum illam, ergo est alba et nigra'; quod quibusdam videtur quod oportet confiteri duo contraria praedicari de aliquo singulari, unde videtur sequi quod alterum de reliquo particulariter praedicetur. Alii secundum diversam relationem, ut 'hoc universale "animal" est genus respectu inferiorum, et non est genus respectu superiorum, ergo est genus et non est genus'. Alii secundum diversum modum, ut 'mundus est infinitus spatio, mundus est finitus numero, ergo mundus est finitus et infinitus'. Alii secundum diversum tempus, ut 'haec manus est aperta, haec manus /U 71vA/ est clausa, ergo eadem manus aperta et clausa'; item² 'nullus homo est hic intus de quo aliquis loquatur, sed Socrates est hic intus, ergo de Socrate nemo loquitur' — si concedat, potest inferri 'ergo nec dico Socratem esse hic intus'; item, 'si nullum passivum profero, nullum passivum profertur a me; sed nullum passivum profero, ergo nullum passivum profertur a me'.

Horum autem parallogismorum ab Aristotele proponuntur quattuor exempla,^b quorum introductio huiusmodi est: 'binarius est duplus respectu unitatis, et non est duplus respectu ternarii, ergo idem est duplum et non duplum'; 'hoc est duplum illius secundum longitudinem, secundum latitudinem, ergo idem est duplum et non duplum'. Item, 'iste cognoscit Coriscum in eo quod Coriscus, et ignorat eum in eo quod musicus, ergo eundem cognoscit et ignorat'. Item, 'hoc tetracubitus contingit esse maius hoc bicubito, hoc tetracubitus contingit esse minus hoc bicubito, ergo idem contingit <esse> maius et minus eodem'.

Et quoniam huiusmodi parallogismi fiunt ex eo \quod/ ignoratur quid contradictio sit, eius definitio ponenda est. Est ergo contradictio affirmatio

1. ignorantur — elenchi] [[quae]] ignorantur quae ponuntur in definitione elenchi *U*; quae ponuntur in eius definitione ignorantur *P*.

2. item *P*] hic *U*.

a. De pica diversisque de huius exempli vi opinionibus videas Summam SE, LM I.317-30-318.10. Cf. Glossas SE, LM I:217.16-21

b. Arist. SE 5 167a29sq. + 26 181a6sq.

[92] et negatio oppositae.^a Quae cuiusmodi debeant esse Aristoteles demonstrat dicens^b eam esse "eiusdem" rei praedicatae et subiectae et unius praedicati termini et subiecti, quod exponit cum subiungit "non nominis tantum", ut aequivocationes, "sed rei et nominis \non/ synonymi," ut 'Marcus legit, Tullius non legit', "sed eiusdem" \et/ quantum ad vocem et¹ quantum ad significationem, "secundum idem" id est non secundum diversam partem, et "ad idem" id est non diverso respectu, "similiter" id est non secundum diversum modum, "et in eodem tempore" id est non secundum diversum tempus.

Cum ergo praedicti paralogismi, ut dictum est, per defectum definitionis elenchi fiant, ad eorum solutionem assignatio defectus alicuius eorum quae ponuntur in definitione contradictionis sufficiat.

C.5 167a36. Post tertium modum quartum tractare ingreditur, qui fit secundum petitionem principii. 'Principium' autem hic quaestio appellatur, primo enim quaestio proponitur, deinde inducuntur argumenta ad eam probandam vel improbandam. Fit ergo petitio principii quando illud quod in quaestione fuerat positum ad probandum petitur. Sed aliud est in principio petere et aliud ex petito colligere: illud enim interrogationibus, hoc² argumentationibus exercetur. Sed quibus et quot modis fit petitio principii, eisdem et totidem modis colligitur ex petito.

Sed quinque modis petitur quod erat in principio.^c

Quorum primus est cum aliquis petit idem³ quod oportuit demonstrari - "idem" intelligendum est vel voce et significatione, ut in peridiculis syllogismis; vel significatione et non voce, ut in synonymis.

Secundus autem modus est quando quis universaliter petit quod oportet particulariter⁴ probari, ut si, cum propositum sit ostendere an contrariorum sit eadem disciplina, petat an omnium oppositorum sit eadem.

Tertius est quando quod propositum est probari universaliter petitur particulariter, ut si aliquis petat an albi et nigri, sani et aegri sit eadem disciplina, et sic in aliis contrariis, cum propositum sit demonstrare omnium contrariorum esse eandem disciplinam.

1. et *P et U p.c.*] sed *U a.c.*

2. hoc] hoc vero *P*; illud *cum* vel hoc *suprascripto U*.

3. idem] illud idem *U*; illud *P*. Cf. *Arist. l.c.*: "primum si quis idem quod monstrari (*v.l.* demonstrari) oportet petat".

4. particulariter *P*] *om. U*.

a. Definitio contradictionis ex *Arist. Int.* 6 17a33-34. Cf. *Glossas SE, LM I*: 217.26.

b. *Arist. SE* 5 167a23-27; *AL VI.1-3*: 12.13-17 "nam elenchus est contradictio eiusdem et unius, non nominis sed rei, et nominis non sinonimi sed eiusdem, ex his quae data sunt ex necessitate, non connumerato quod erat in principio, secundum idem et ad idem et similiter et in eodem tempore".

c. *V* modi petendi quod erat in principio ex *Arist. Top.* 8.13 162b34sq. sumpti sunt.

[93] Quartus vero est si quis dividens petat quod propositum est coniunctim probari, ut si, cum oporteat ostendere grammaticam esse scientiam recte loquendi et recte scribendi, extra utrumque petat.

§ Quintus autem est quando petitur alterum eorum quae consequuntur \se/ ex necessitate, ut latus esse incommensurabile diametro, cum oporteat ostendere quoniam diameter¹ lateri. § Totidem ergo modis colligitur ex petito. Unde Aristoteles: "Qui autem in eo quod in principio erat sumitur fiunt sic et totidem modis quotiens contingit quod ex principio est petere".^a

Sed si his omnibus modis fiunt parallogismi, huiusmodi argumentationes parallogisticae sunt² et \non/ verae: 'si omnis homo est animal, quidam homo est animal; sed omnis homo est animal, ergo quidam homo est animal'; 'sani et aegri est eadem disciplina, albi et nigri, et sic in aliis, ergo omnium contrariorum est eadem disciplina'; 'grammatica est scientia recte scribendi, grammatica est scientia recte loquendi, ergo grammatica est scientia recte scribendi et recte loquendi'; item, 'si pater est, filius est; sed pater est,³ ergo filius est'. Sic ergo perit locus a toto, a partium enumeratione, a relativis. § Huius autem dubitationis scrupulus auctoritate Aristotelis tollitur/. Ait enim in Topicis:^b "In principio quomodo petit interrogans secundum veritatem in Analyticis dictum est, secundum opinionem vero nunc⁴ dicendum est." Praedicti quippe modi non faciunt veram petitionem principii, licet facere videantur, excepto⁵ primo. Sed nec primus semper, ut si aliquis dicat 'omne album est substantia, sed omne candidum est album, ergo omne candidum est substantia', semper tamen demonstrationem impedit. De hac autem argumentatione dubitari potest;⁶ cum enim idem propositione significetur et conclusione, non infertur aliud ab his quae posita sunt, nec probatur dubium per notiora sive nota, aut idem est notum et dubium vel se ipso notius. Ad quod dicendum est quod conclusio quae est alia a propositione et assumptione ibi infertur et probatur.

1. diameter P] diametrum U. Cf. AL V.1-3: 176.15.

2. parallogisticae P, U p.c.] sophisticae U a.c.

3. est P] om. U.

4. vero nunc P] om. U.

5. excepto] exepeto U; exempto P.

6. potest P, U p.c.] solet U a.c.

a. Arist. SE 5 167a36-37; AL VI.1-3: 12.26-13.1 "Qui autem in eo quod id quod in principio erat sumitur fiunt quidem sic et totidem modis quotiens contingit quod ex principio est petere."

b. Arist. Top. 8.13 162b31-33; AL V.1-3: 175.23-25 "In principio autem et contraria quomodo petit interrogans, secundum veritatem quidem in Analeticis dictum est, secundum opinionem vero nunc dicendum." Eadem auctoritate, licet eam non nominet, ad similem dubitationem solvendam nititur auctor Fallaciarum Parvipontanarum, LM I.602. Aliter de quaestione sentit Anonymus Aurelianensis II, CIMA GL 16 (1976) 79-80.

[94] Haec de petitione principii dicta sufficiant. Nam quia his in quibus vera est petitio adeo stultum est uti ut perridiculi dicantur, eorum solutione¹ supersedemus.

C.5 167b1. Sophismatum quae sunt extra dictionem quintus modus est qui fit secundum consequens, id est ex eo quod putant consequentiam converti.

Horum autem alia sunt syllogistica, alia non. Non syllogisticorum autem alia fiunt secundum sensum, alia secundum signum.

Et secundum sensum hoc modo: 'fel est rubeum, ergo \est/ mel'; praetermittit enim maiorem propositionem quae dicit 'si quid est mel est rubeum, quod est rubeum est mel'. Item, 'terra madida fit, ergo pluit'; praetermittit enim maiorem propositionem, quae huiusmodi est: 'si cum pluit terra madida fit, et cum terra madida fit pluit.'

Secundum signum autem hoc modo fiunt: 'iste est compositus, /U 71vB/ ergo est adulter', 'iste est errabundus in nocte, ergo est adulter'; nam compositum esse et errare in nocte quaedam signa sunt coniecturae adulterandi. Et quoniam in his maiores propositiones praetermittuntur, idcirco "non syllogistica" dicuntur.

Syllogisticorum autem alia fiunt² ex consequentia conversa simpliciter, alia ex consequentia conversa per contrapositionem.

Simpliciter quidem convertitur consequentia hoc modo: 'si quod factum est³ principium habet; < ergo quod habet principium, est factum'

Secundum contrapositionem vero sic: 'si quod factum est principium habet, ergo >⁴ quod non est factum non habet principium'.

Quae duae consequentiae consimiles sunt. Idem enim est 'si est consequens, est antecedens' < et 'si non est antecedens, non consequens' >.⁵

Qualiter autem sophismata haec fiunt Aristoteles duobus exemplis docet. Verbi gratia: 'si quod factum est principium habet, quod non est factum non habet principium; sed universum non est factum; ergo non habet principium; et quicquid non habet principium est infinitum, ergo universum est infinitum'. 'Universum' appellat mundum eo quod universa

1. solutione P] solutioni U.

2. fiunt] fiut U; sunt P.

3. est P] om. U.

4. ergo — ergo collato P scripsi] om. U.

5. et — consequens P] om. U.

[95] contineat; assumptio autem ex communi maxima philosophorum, probatur hoc modo: nihil fit ex nihilo, sed universum non habuit praeiacentem materiam, ergo non est factum.^a

Quod quia recte credentibus contrarium est, notandum est quod propositio et assumptio et maxima quae ad eam probandam inducuntur falsae sunt: multa enim habent principium quae non sunt facta nec fortasse creata sed concreata, ut universalia; item, mundus ab ipso architecto factus est cuius potentia est de nihilo facere aliquid. Quod autem praedicta consequentia falsa sit monstrat Aristoteles^b per eius aequipollens:¹ "non enim si omne quod factum est principium habet, et quicquid principium habet factum est; veluti non si omne febricitans calidum sit, omne calidum est febricitans." In quo praedicto modo paralogismus secundum consequens formari potest, posito videlicet consequente et concluso antecedente. Item, 'si quae habent eandem magnitudinem aequalia sunt, et quae aequalia sunt eandem² habent magnitudinem; sed Socrates et Tersitus³ aequalia sunt, ergo eandem magnitudinem habent', quod falsum est. Quae enim erunt eandem magnitudinem accipientia?⁴ Multivoca sunt, ut Marcus et Tullius,⁵ vestis et tunica.^c

Hinc⁶ quidam dicunt paralogismos secundum consequens fieri quotiens vel ponitur consequens vel destruitur antecedens. Ex qua opinione sequitur huiusmodi argumentationes esse paralogismos: 'si Socrates est risibilis, Socrates est homo; sed Socrates est homo, ergo est risibilis', 'aut Socrates est sanus aut Socrates est aeger; sed Socrates est \non/ sanus, ergo Socrates est aeger' vel 'est aeger, ergo non \est/ sanus'. Ad quod dicendum est quod in his natura terminorum potius quam complexio necessitatem operatur. § Fiunt ergo paralogismi secundum consequens quando vel ponitur consequens vel destruitur antecedens excepto in disiuncta et quando antecedens et consequens convertibilia sunt. Et quia in his phantasia manifesta est,

1. aequipollens U] aequipollentem P.

2. eandem P] eadem U.

3. Tersitus U] Terricus P; *utrumque ex nomine 'Theetetus' hominibus Latinis ignoto originem ducit.*

4. accipientia P] accipienda U.

5. Marcus et Tullius] Marcus Tullius U; Tullius et Marcus P.

6. hinc] h\in/c U; hic P.

a. Cf. Ephesium, CAG 3.2: 49.27-28 διὰ τὸ κοινὸν εἶναι ἀξίωμα τῶν φιλοσόφων μὴδὲν ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντος γίνεσθαι. Anon. Aurel. I, CIMAGL 34 (1979) 141: "quod factum est fieri ex principio <SE 167b15-16>: i.e. ex praeiacenti materia."

b. Arist. SE 5 167b17-20; AL VI.1-3: 13.19-21 "non enim si omne quod factum est principium habet, et quicquid principium habet factum est, velut non si febris est calor, et calidum necesse est febrile".

c. 'si quae — tunica' ex Michaelis Ephesii scholio ad 168b27, CAG 2.3: 63.22-28, exemplis univocorum in Occidente consuetis 'Marcus' et 'Tullius' pro ἄνθρωπος et βροτός substitutis.

[96] etiam [in] his qui parva¹ videre possunt, horum quoque solutionem praetermittimus.

C.5 167b21. Paenultimus autem modus est qui fit ex eo quod non causa conclusionis ut causa ponitur, quod contingit quando inter propositiones ad conclusionem inferendam necessarias aliqua non necessaria enumeratur, tamquam propter illam fiat redargutio. Ponitur autem non causa ut causa duobus modis, continue videlicet et incontinue. Rursum, quando continue, quandoque ponitur a superiori quandoque ab inferiori. Verbi gratia, 'omnis paenula est indumentum, omne indumentum tunica, omnis tunica vestis, ergo omne indumentum vestis'. Item, 'omnis paenula est indumentum, omne indumentum tunica, omnis tunica vestis, ergo omnis paenula est tunica'. In primo enim prima, in secundo praemissarum ultima superflue ponitur. Si vero ultimum praedicatum de primo subiecto in conclusione colligatur, necessaria fit argumentatio.

De qua quaesitum est an sit syllogismus necne. Est enim oratio in qua quibusdam positis et concessis etc. Sed rursum videtur quod non sit syllogismus, quoniam non constat ex tribus terminis et duabus propositionibus tantum, nec habet modum sive² figuram.

Qualiter vero paralogismus \fiat/ quando non causa incontinue ponitur, palam est ut si dicatur 'omne animal est substantia et omnis homo est animal et sol est in Cancro³, ergo omnis homo est substantia': hic enim haec propositio 'sol est in Cancro'⁴ nihil ad conclusionem operatur, si tamen ex ea et priori una hypothetica fiat, quae cum assumptione conclusioni praemittatur, necessarium fit inde enthymema.

Exemplum autem quod ab Aristotele proponitur sic se habet: 'anima et vita sunt idem, sed mors corruptio est et vitae contrarium, <sed corruptioni nihil nisi generatio est contrarium>',⁵ ergo vita est generatio, quare vivere est generari; hoc autem est impossibile, ergo impossibile est suppositum; verum est⁶ ergo suum oppositum, videlicet animam et vitam non esse idem'. Hoc enim sequitur impossibile non ex positione respondentis dicentis animam et vitam esse idem, sed

1. in his qui parva U] in qui prava P.

2. sive U p.c.] neque(?) U a.c.; neque P.

3. Cancro] c\l/anco U; cacro P.

4. in Cancro] in Cranco U; om. P.

5. sed corruptioni — contrarium] om. PU; in P etiam verba sequentia quae sunt ergo vita desunt. Quoad formam propositionis addendae cf. Anon. Aurel. I, CIMA GL 34 (1979) 151.

6. est U p.c. & P p.c.] om. uterque codex a.c.

[97] ex positione sophistae dicentis mortem esse corruptionem et vitae contrarium. Mors enim resolutio est animae et corporis, sed nulla resolutio corruptio, nec enim resoluta dicimus esse corrupta, veluti si in acervo sint frumentum et hordeum, haec ab invicem divisa resoluta sunt, sed nemo dicit ea esse corrupta.^a

Dicit tamen Boethius quod corruptio privat ac spoliat substantiali forma subiectum veluti mors facit corporis dissolutionem.^b

Unde dixerunt antiqui quod aliud est mors unde moriens¹ (et haec corruptio est), aliud mors unde mortuum (et illa est quaedam resolutio et vitae contraria).

Quomodo autem praedictis syllogismis sit obiciendum nulli dubium esse arbitror.

C.6 167b38. Ultimus modus paralogismorum est eorum qui fiunt ex eo quod plures interrogationes proponuntur ut una. Est autem una interrogatio ad quam una reddenda \est/ responsio, quae videlicet ab ea descendit propositione qua unum de uno enuntiatur; si vero ab ea descendat qua unum de pluribus vel plura de uno vel plura de pluribus enuntiantur ex quibus non fit unum, non una sed /U 72rA/ multiplex est interrogatio. Sed contra multiplicem interrogationem non una sed multiplex facienda est responsio, etiam si tantum vera sit. Si quis enim interroget 'Putasne Socrates philosophus est et ambulat et loquitur?', aut imperite aut calumniate² interrogat, quocirca talis interrogatio et ad eam una responsio iure reprehenditur.

De propositionibus³ autem a quibus hae interrogationes descendunt quaeritur an sint multiplices, ut de hac 'Socrates et Plato sunt albi'. Si enim haec multiplex est, aut significat plura vera aut plura falsa aut plura quorum unum est verum et alterum falsum.

1. moriens P] mories U.

2. calumniate P] cautiose U.

3. propositionibus] pronominibus U; praepositionibus P.

a. Mors enim - corrupta] Cf. Michaellem Ephesium ad 167b21sqg, CAG 2.3: 51.29-33: *ἐάν τις ἀπὸ τοῦ σωροῦ διακρίνη τὸν σίτον καὶ τὴν κριθὴν ἀλλήλοις ὄντα συμπεφυρμένα, διάλυσιν μὲν καὶ διάκρισιν γέγονεν ἀπ' ἀλλήλων, φθορὰ δὲ οὐδαμῶς. εἰ οὖν καὶ ὁ θάνατος διάλυσίς ἐστι καὶ διάκρισις ψυχῆς καὶ σώματος ἀπ' ἀλλήλων, οὐκ ἂν εἴη ὁ θάνατος φθορά.* Ex scholio græco etiam derivata sunt quae in Summa SE, LM I.387.15-18 leguntur: "Dicimus ergo quod mors non est corruptio, nec est contrarium vite, sed dissolutio quidem est. In quibusdam enim dissolutio, nec tamen ibi est corruptio, ut in acervo quinque lapidum contingit. Potest enim dissolvi ille acervus, ita quod non corumpetur." Interpretationem Ephesii & Summae reicit Anon. Aurel. I, CIMAGL 34 (1979) 153.

b. Boeth. Top. Diff. 3.8.27 (p. 70 Nikitas = PL 64: 1206A): "Nam cum omnis generatio efficiat aliquid, id est substantiam formet, corruptio rursus ipsa quoque efficit quiddam, id est substantiali forma spoliata ac privata, velut mors facit corporis dissolutionem."

[98] Ad quod dicunt quidam quod huiusmodi propositio solum unum significat, pro pluralitate tamen subiectorum vel praedicatorum vel utrorumque multiplex iudicatur.

Aliis vero videtur quod plura significet ita quod nullum eorum. Quod autem obicitur de definitione propositionis ita solvunt dicentes eam unis et non multiplicibus propositionibus convenire.

Sed secundum modum istum hoc modo fiunt paralogismi: 'iste odit Socratem, ille odit Platonem, ergo isti odiunt Socratem et Platonem', 'grammatica ignoratur a Socrate, dialectica a Platone, ergo grammatica et dialectica ignorantur ab istis'; 'hoc proprium "risibile" removetur ab hac specie "asinus" et hoc proprium "rudibile" ab hac specie "homo", ergo haec propria removentur ab his¹ speciebus'. Omnes enim praedictae conclusiones multiplices sunt secundum hoc quod plures interrogationes proponuntur ut una.

Qui vero ab Aristotele fiunt huiusmodi sunt: 'hic et hic est homo et non homines, sed aliquis percussit hunc et hunc [tantum],² ergo percussit hominem et non homines'. Item, 'Putasne iustitia et castitas, iniustitia et luxuria sunt bona vel non bona?' - si dicatur quod bona, assumitur 'sed iniustitia est aliquod eorum, ergo iniustitia est bonum'; item, si dicatur quod non bona, assumitur 'sed iustitia est aliquod eorum, ergo iustitia est non bonum.' Rursum, 'hoc et illud est bonum et malum, et hoc et illud est non³ bonum et malum, ergo idem est bonum et malum et non bonum et malum'. Item, 'illud est idem sibi, istud est idem sibi, ergo ista sunt sibi eadem'; 'istud est diversum ab illo et illud est diversum ab isto, ergo ista sunt diversa a se', unde concluditur 'ergo ista sunt sibimet diversa et eadem'; 'istud est inaequale illi, illud est inaequale isti, ergo ista sunt inaequalia sibi'; 'istud est aequale sibi, illud est aequale⁴ sibi,⁵ ergo ista sunt sibi aequalia', unde postea infertur 'ergo aliqua sunt aequalia⁶ et inaequalia eisdem'. In his tamen amphibolia ex diversa relatione assignari potest, quod non est inconveniens.

Iam vero manifestum est qualiter in istis respondendum sit.

Notandum tamen est, quando plures interrogationes proponuntur ut una, quandoque plura sunt subiecta et praedicatum est unum, quandoque plura praedicata et unum subiectum, quandoque utraque sunt plura. Sed quando plura sunt

1. ab his *U*] a suis *P*.

2. tantum *PU*] *seclusi coll. AL VI.1-3: 14.19 et Anon. Aurel. I, CIMAGL 34 (1979) 159.*

3. est non *U p.c.*] non est *P, U a.c.*

4. illi — aequale *U*] *om. P.*

5. sibi *P*] isti *U.*

6. sunt aequalia] sibi aequalia *U*; *om. P.*

[99] subiecta et unum praedicatum, ipsum praedicatum aut praedicatur de omnibus subiectis aut removetur ab omnibus aut de uno praedicatur et ab alio removetur; sed quando de omnibus praedicatur aut removetur simpliciter danti vel neganti et delinquenti nihil accidit pati.^a

Quando autem de uno praedicatur et ab alio removetur non est simpliciter respondendum. Idem intelligendum est quando praedicata vel praedicata et subiecta sunt plura. Commodum tamen respondentibus hac tempestate ut semper dicant plura ut unum interrogari.

Executa divisione et subdivisionibus sophisticorum elenchorum ad alia transeundum est, si tamen prius una ambiguitas absolvatur. Quaeritur enim de praemissa divisione, hac videlicet "sophisticorum elenchorum alius est in dictione alius extra," an sit sufficiens et per opposita.

Sed cum sit sufficiens, non videtur per opposita fieri. Idem enim sophisticus elenchus qui fit secundum aequivocationem et secundum accidens ut 'leo est animal, sed animal est homo, ergo leo est homo'.

Ad quod dicunt quidam quod licet idem sophisticus elenchus sit in dictione et extra, quia tamen alio respectu est in dictione, et alio extra dictionem, non minus haec divisio per opposita fit; veluti licet eadem pars orationis sit nomen et verbum, quia tamen non secundum idem, divisio haec per opposita fit "partium orationis alia nomen, alia verbum."

Aliis autem videtur quod \non/ fiat per opposita secundum modos, sed secundum fallacias, veluti si hoc modo proponatur: "sophisticarum fallaciarum alia est in dictione alia extra."

De qua rursum divisione dubitari solet. Cum enim hic ab Aristotele tredecim tantum fallaciae enumerentur, et univocatio¹ sophistica fallacia sit,² aut erit aliqua illarum aut haec divisio insufficiens erit.

Ad quod dicendum est quod univocatio ab Aristotele sub aequivocatione recipitur.

Si quis vero obiciat de diversa \parte/, diversa relatione, diverso modo, et diverso tempore, ei respondendum est ista sub elenchi ignorantia contineri.

1. univocatio] unio *U*; invocatio *P*.

2. sit] est *P*; *om. U*.

a. simpliciter - pati] Cf. Arist. SE 30 181a39-b6, AL VI.1-3: 52.24-26: "Sicut autem in aequivocis quandoque [...] simpliciter respondentibus nihil accidit pati, similiter et in his. Quando ergo plura uni vel unum pluribus inest vel non inest, simpliciter danti et delinquenti hoc peccatum nichil contrarium accidit."

[100] Sic praedicta divisio sufficiens erit et per opposita.

Praeterea notandum est non omnem falsam argumentationem ad aliquem praedictorum modorum referri, veluti hanc 'Socrates est homo, ergo est¹ albus', sed solum sophisticas.

C.6 168a17. Distinctis hactenus modis redarguendi sophistice consequens erat ut de aliis finibus se expediret. Quia vero quidam elenchi ignorantiam faciebant principium sophisticorum elenchorum, idcirco a proposito digreditur ut sophisticos elenchos ad elenchi ignorantiam reducat. Sed cum iste terminus 'elenchi ignorantia' duplicem habeat significationem, ut assignatum est, hic secundum magis communem accipitur. Dicuntur autem sophistici elenchi ad elenchi ignorantiam reduci² quando approbantur³ non esse elenchi, quod fit duobus modis: cum per defectum definitionis elenchi et non syllogismi, tum per defectum definitionis syllogismi; a quo enim removetur definitio syllogismi et elenchi.

Cum ergo eorum alii sint in dictione alii extra, Aristoteles primo causam \communem/ reductionis his et aliis, licet non omnibus, assignat dicens eos ad elenchi ignorantiam reduci eo quod immodificati sint.

Sed si idcirco ad elenchi ignorantiam reducuntur, isti syllogismi sophistici erunt elenchi: 'omne animal est substantia et omnis homo est animal, ergo quidam homo est substantia', 'nullum animal est lapis, sed omnis homo est animal, ergo quidam homo non est lapis', cum tamen nec habent peccatum in materia nec in forma.

Ad quod dicitur quod immodificatio duobus modis accipitur. Dicuntur enim "immodificati" uno modo omnes syllogismi qui non continentur sub modis ab auctoritatibus assignatis. Aliter sophistici elenchi dicuntur "immodificati" quasi "insyllogizati."

Quod autem hac de causa ad elenchi ignorantiam /U 72rB/ reducuntur probat per definitionem syllogismi, qua carent.⁴ Oportet enim in syllogismo accidere conclusionem ex his quae posita sunt, id est propositione <et>⁵ assumptione,

1. ergo est U] Socrates P.

2. reduci] reduci cum vel referri *suprascripto* U; referri P.

3. approbantur U] comparantur P; an comprobantur *scribendum*?

4. carent P] caret U.

5. et] om. PU.

[101] ut dicatur,¹ id est inferatur et concludatur, ex necessitate; sed non oportet ut solum inferri videatur, quod contingit in apparentibus.

Illi enim qui in dictione sunt, quoniam secundum dupliciter fiunt, per defectum definitionis elenchi ad elenchi ignorantiam reducuntur. Oportet enim contradictionem cuius altera pars in elencho ponitur esse unius et eiusdem non nominis, sed rei et nominis etc.; ut si debeat syllogizari 'est tunica' \contra/ 'non est tunica', non syllogizetur 'est vestis', ut dicatur 'omne indumentum est tunica, sed omnis paenula est indumentum, ergo omnis paenula est vestis', sed syllogizetur 'est tunica' hoc modo: 'omne indumentum est tunica, sed omnis paenula est indumentum, ergo omnis paenula est² tunica'.

C.6 168a34. Paralogismi qui in dictione sunt ad elenchi ignorantiam reductis eorum qui sunt extra dictionem reductionem assignat, et primo eorum qui fiunt secundum accidens, quos docet ad elenchi ignorantiam reduci per defectum definitionis syllogismi. Quaecumque enim carent definitione syllogismi carent definitione elenchi, sed paralogismi secundum accidens carent definitione syllogismi, ergo carent definitione elenchi. Assumptio sic probatur: quicumque non colligunt ex necessitate carent definitione syllogismi, sed paralogismi secundum accidens non colligunt ex necessitate.

Quod ostendit duobus exemplis, primum quorum huiusmodi est: 'hoc est album, sed album est cygnus, ergo hoc est cygnus';³ non enim quicquid praedicatur de praedicato praedicatur et de subiecto.

Ex altero⁴ autem multi in stolidum errorem falsitatis adducti sunt, ut dicant paralogismum fieri secundum accidens si aliquis dicat 'omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, sed omnis triangulus est figura, ergo quaedam figura habet tres angulos aequales duobus rectis'. § Alii vero dicunt necessarium esse syllogismum in primo modo tertiae figurae, quia tamen in consimili dispositione⁵ saepe fit paralogismus secundum accidens, satis sufficit ad exemplum. Verbi gratia, 'omnis statua est artificialis, omnis statua est substantia, ergo quaedam substantia est artificialis'. § Sed melius est ut sic introducatur: 'omnis triangulus habet tres angulos etc., sed omnis triangulus est figura, ergo omnis figura habet tres etc.';⁶ non enim quicquid praedicatur de subiecto aliquo modo praedicatur⁷ eodem modo de praedicato. Quod autem ita concludi debeat Aristoteles consequenter demonstrat dicens non fieri demonstrationem in eo quod figura, sed in eo quod triangulus.⁸ Si enim

1. dicatur *U* cum *Arist. SE 168a22 trl. Boethii, AL VI.1-3. 15.9]* habeatur *P*.

2. vestis sed syllogizetur — paenula est *U]* om. *P*.

3. ergo hoc est cygnus *U]* om. *P*.

4. altero] enim(?) add. (& del.?) *U*.

5. dispositione] disputatione *U*; disp'one (= dispositione vel disputatione) *P*.

6. sed — etc. *U]* om. *P*.

7. praedicatur *P]* praedicatur de *U*.

8. triangulus *P]* figura triangulus *U*.

[102] triangulus haberet tres¹ angulos aequales duobus rectis in eo quod est figura, omnis figura haberet tres angulos aequales duobus rectis. Cui simile dicit idem Aristoteles in Praedicamentis ubi probat animal et caput non esse relativa, ait enim:^a "non in eo quod est animal caput habet", cuius approbationem subiungit: "multa enim sunt animalia capita non habentia".

Hic intelligitur paralogismos secundum accidens fieri, si dicatur 'omnis homo est animal, sed asinus est animal, ergo asinus est homo' vel si 'asinus non est homo, ergo non est animal', non enim de quocumque praedicatur praedicatum et subiectum, nec a quocumque removetur subiectum et praedicatum. Melius tamen est ut illis qui fiunt secundum consequens connumeretur.

C.6 168b11. Illi vero qui fiunt secundum quid et simpliciter per defectum definitionis elenchi reducuntur. Afirmatio enim quam tenet respondens et negatio quam concludit vel ex qua concludit interrogans non sunt de eodem, id est eiusdem praedicati et subiecti. Una enim secundum quid, altera vero simpliciter proponitur.

C.6 168b17. Eum ordinem servat in reductione quem habuit in executione, tertium enim modum paralogismorum qui sunt extra dictionem tertio ad elenchi ignorantiam reducit, illos videlicet qui secundum elenchi ignorantiam fiunt. Cum enim fiant per defectum contradictionis, quae debet esse unius et eiusdem secundum idem et ad idem et similiter et in eodem tempore, manifestum est eos carere definitione elenchi et sic ad elenchi ignorantiam reduci.

C.6 168b22. Illi vero qui fiunt secundum petitionem principii et ex eo quod non causa ut causa ponitur per defectum definitionis syllogismi reducuntur. In illis enim qui fiunt secundum petitionem principii non infertur aliud² ab his quae posita sunt. In illis vero³ qui fiunt ex eo quod non causa ut causa ponitur non infertur per ea quae posita sunt.

C.6 168b27. Sequitur de reductione eorum qui fiunt secundum consequens. De quibus dicit Aristoteles manifestum esse quod ad elenchi ignorantiam reducuntur ex eo quod sunt partes accidentis. Omnes enim paralogismi secundum consequens sunt paralogismi secundum accidens, sed paralogismi secundum accidens ad elenchi ignorantiam reducti sunt,

1. tres] \tres/ U; om. P.

2. aliudP] om. U.

3. vero P] enim U.

a. Arist. Cat. 7 7a17-18; AL I.1-5: 19.27-28 "neque enim in eo quod animal est caput habet (multa enim sunt animalium capita non habentia)".

[103] quare manifestum illos qui fiunt secundum consequens ad eandem¹ referri. Paralogismorum enim secundum accidens alii fiunt per conversionem terminorum, qui specialiter dicuntur fieri "secundum consequens," alii minime et hii communi nomine "secundum accidens" appellantur.

C.6 169a6. Restat ultimus modus, qui similiter per defectum definitionis syllogismi reducitur. Omnis enim syllogismus constat ex propositionibus unis vel² sumptis tamquam unis; sed paralogismus qui fit ex eo quod plura ut unum interrogantur non constat ex propositionibus unis vel³ sumptis tamquam unis; ergo non est syllogismus, ergo nec elenchus. Una autem propositio \est/ oratio qua enuntiatur unum de uno, id est unum solum praedicatum de uno solo ("subiecto" subintelligendum est) vel ab uno (quantum ad negationem). § Non est obiciendum de hypothetica, licet sit una et ex ea fiat elenchus: ubicumque enim Aristoteles de propositionibus tractat, tantum de simplicibus et unis intendit.

Sed quaeritur an propositio quae multiplex est ex eo quod plura ut unum interrogantur possit sumi ut una. Secundo^a an sit necessaria argumentatio haec 'omnes homines sunt animalia, sed Socrates et⁴ Plato sunt homines, ergo Socrates et Plato sunt animalia'. /U 72vA/ Tertio, cum omnis paralogismus reducat ad elenchi ignorantiam per defectum definitionis syllogismi vel elenchi, qualiter iste reducat 'omne latrabile animal est canis, sed quoddam animal non est canis, ergo quoddam animal non est latrabile'; medio enim termino eodem recepto modo fit syllogismus, et cum colligat contradictoriam prius concessae vel syllogizatae⁵ propositionis, videtur elenchus.

C.7 169a22. Post reductionem sophisticorum elenchorum in elenchi ignorantiam causas enumerat per quas a sophistis decipimur et nostram causatur ignorantiam. Fallimur enim in his qui fiunt secundum aequivocationem et amphiboliam quia non possumus ea dividere quae multipliciter dicuntur, quaedam enim non est idoneum dividere, ut 'unum', 'ens' et 'idem'. In illis vero qui fiunt secundum compositionem et divisionem eo quod non putamus compositam differre a divisa vel divisam a composita. Similiter fit deceptio in his qui fiunt secundum accentum, non enim videtur aliud significare intensa oratio quam remissa vel econverso. In his autem qui fiunt secundum figuram dictionis ex similitudine dictionum decipimur, quae attenditur non solum

1. eandem P] eadem U.

2. vel P] sed U. Cf. *infra*.

3. vel P, U p.c.] sed U a.c.

4. et P] est et U.

5. vel syllogizatae P et U p.c.] et ...atae U a.c.

[104] inter terminationes sed in accidentium similitudine. In illis autem qui fiunt secundum accidens quia non possumus diiudicare quando contingat ea quae \prae/dicantur de praedicato \praedicari/ et de subiecto vel quae de subiecto aliquo modo praedicari de praedicato vel quae divisim coniunctim. In illis vero qui fiunt secundum consequens fit deceptio eo quod putatur consequentia converti quae non convertitur. Nam cum antecedens consequatur consequens, opinamur et ad consequens sequi antecedens; et cum in quibusdam convertibilia sint antecedens et consequens, ut 'si homo est risibile est, si risibile est homo est', putamus sic esse et in aliis. In reliquis autem in eo quod paene fallacia est. In alia vero translatione habetur "in parvo" et "propter parvum": paene enim sunt veri elenchi et parum ab eis differre videntur.^a

C.10 170b12. Antequam ad propositum redeat Aristoteles, quoniam quidam¹ sophisticas orationes aliter dividebant, eorum divisionem ponit et positam duobus modis reprehendit: uno quia \in/sufficiens est, altero quia non fit per opposita. Divisio illa talis est: Sophisticarum orationum aliae sunt ad nomen, ad intellectum aliae. Dicebant autem orationem esse ad nomen quando aliter accipitur ab interrogante, aliter a respondente; ad intellectum \vero/ quando eodem modo. Cum ergo eadem oratio quandoque similiter, quandoque dissimiliter ab interrogante et a² respondente sumatur, manifestum est eandem orationem esse ad nomen et ad intellectum. Unde praedicta divisio non fit per opposita. Aut si eam per opposita fieri dicant, illae orationes quae sunt ad nomen et ad intellectum neque ad nomen erunt neque ad intellectum. Quocirca, cum sophisticae sint, insufficiens erit.

Sed dicet aliquis semper interrogandum per divisionem multiplicatis, quo facto ridiculus³ videbitur respondens si ad aliud intellectum ferat. Ex qua positione Aristoteles docet tria inconvenientia sequi. Cum enim interrogans multiplicem propositionem putet esse unam quandoque, eius multipliciter assignare non potest; et e converso, cum unam quandoque

1. quidam P] *lectio incerta U.*

2. et a] et P; [...] a U.

3. ridiculus P] rudiculus U.

a. De Arist. SE 7 169b11 ἐν τῷ παρὰ μικρὸν ἢ ἀπ᾽ αὐτῆς et 169b15 ἢ ἀπ᾽ αὐτῆς διὰ τὸ παρὰ μικρὸν agitur. Translatio Boethiana utrobique "in eo quod paene" habet (AL VI.1-3: 19.4 & 8); Iacobus 169b11 'in parvo' et 169b15 'propter parvum' scripsisse videtur. Lectionem 'in parvo' ex codice Assisiensi 658 prolatam translationi Iacobinae attribuendam esse vidit B.G. Dod, AL VI.1-3: 63.21.

[105] putet esse multiplicem, contingit eum non dividenda dividere. Item, si semper per divisionem multiplicitatis interrogandum est, cum multiplicitatem distinguere sit docere, docentis est interrogare. Sic ergo nec semper nec numquam per divisionem interrogandum est.

C.10 171a1. Praeterea gravius eos reprehendit qui praedictam divisionem¹ faciebant. Cum enim syllogismus prior sit elencho et elenchus sophistico elencho, prius est agendum de syllogismo quam de elencho, prius de elencho quam de sophistico elencho. Illi vero ordine commutato prius tractaverunt de sophistico elencho quam de elencho et syllogismo.

Et quia de sophisticis elenchis mentionem fecerat, eorum tripartitam divisionem subiungit, quae huiusmodi est: Sophisticorum elenchorum alii habent causam deceptionis in conclusione, alii in his quae praemittuntur conclusioni, alii in utrisque.

In conclusione ut hic: 'contingit omnem hominem dicere, sed omnis homo est tacens, ergo continget tacentem dicere'; conclusio enim habet deceptionem ex eo quod 'tacentem' potest construi cum hoc verbo 'dicere' transitive et intransitive.

In his quae praemittuntur conclusioni fallaciam habent ut iste: 'omnis circulus est figura, sed poema Homeri est circulus, ergo poema Homeri est figura'; 'circulus' enim duplicem habet acceptionem: dicitur circulus figura plana ad quam omnes lineae quae a centro exeunt ductae sunt aequales; dicitur etiam² circulus circulare poema, quando videlicet principium versus praecedentis est finis sequentis, ut^a

Militat omnis amans et habet sua castra Cupido,

Attice crede mihi, militat omnis amans

vel quando versus converso ordine profertur ut hic:

Ivo bonus digne Veneris vivo calet igne.

Ignе calet vivo digne Veneris bonus Ivo.

cuiusmodi poema componebat Homerus. Quibusdam^b tamen videtur quod poema Homeri hic appelletur epitaphium Homeri, quod ideo dicebatur circulus quia in quodam circulo scriptum fuerat.

1. divisionem] dictionem *P*.

2. etiam] enim *U*; autem *P*, ut videtur.

a. Ovidii Amores 1.9.1-2.

b. "Alex." SE Frgm. 171a10.

[106] Qui vero in utrisque causam habet deceptionis talis est: 'Diomeges¹ non habet cornua, sed Diomeges dat cornua, ergo Diomeges dat quod non habet'; 'habere' enim multipliciter dicitur.

C.12 172b11. Ut dictum est, quinque sunt circa quae decertant sophistae, de quorum primo, de redargutione videlicet, hucusque tractavit Aristoteles. Nunc de reliquis agere ingreditur et prius de falso et inopinabili, quorum primo quinque modos communes enumerat, deinde proprios assignat.

Quorum primus modus est indeterminato proposito interrogare. Hoc enim "venativum est horum"^a — tractum est a venatoribus metaphorice: sicut enim venatores dolose feras /U 72vB/ in retia impellunt, sic sophistae hoc modo respondentes incautos ad falsum vel inopinabile trahunt. § Secundus vero modus est determinato proposito multa interrogare, ut per multorum interrogationem longe deducatur respondens a proposito et sic ipsum oblivioni tradat. § Tertius est commendare ea quae a respondente dicuntur. Tunc enim laetificatur respondens et citius interroganti acquiescit. § Quartus est transferre² disputationem ad aliam materiam quae sit copiosior et magis abundans argumentis, sed per modum istum minus potest cogere interrogans respondentem quam per priores. Exigit enim respondens quid ad propositum attineat.³ § Quintus est \confiteri se nolle⁴ interrogare causa litigii vel victoriae sed causa sciendi et propositum intelligendi.

Praecipuus tamen modus ducendi ad falsum est transferre disputationem ad alia; quod contingit fieri duobus modis, bene videlicet et non bene. Bene quando illud ad quod fit translatio attinet ad primum propositum vel attinere videtur. Non bene quando nec attinet nec⁵ attinere videtur.

C.12 172b29. Proprius vero modus ducendi ad inopinabile est considerare⁶ ex quo genere sit qui disputat, scilicet an sit grammaticus an dialecticus et sic in aliis, vel cuius opinionem profiteatur. In qualibet enim opinione aliquid est quod aliarum professoribus⁷ inopinabile videtur, veluti opinio Vocalium⁸ est quod nulla res crescit et quod quilibet homo est id in

1. Diomeges U] Dionisius P; utrumque nomen ex 'Diogenes' derivatum quo usus erat Boethius, *Top. Diff.* I.7 (ed. Nikitas 17.5, PL 64: 1181A).

2. transferre P] transire U.

3. attineat P, U p.c.] pertineat U a.c.

4. confiteri se nolle U p.c.] om. P a.c. & U a.c.; se nolle P p.c.

5. attinet nec P] om. U.

6. considerare P (cf. AL VI.1-3: 28.20)] considerari U.

7. professoribus P] professionibus U.

8. Vocalium U] opinalium P.

[107] quo nulla scientia est et nullus intellectus et nulla ratio.^a

Qui vero magistri Adae opinionem tenent asserunt quod ad Socratem esse asinum sequitur Socratem esse regem.^b

Comperto autem ex quo genere sit respondens, eius positio interroganda est. Respondenti vero commodum est ut dicat non accidere inopinabile propter orationem interrogantis sed propter positionem.

C.12 172b36. Amplius contingit aliquem duci ad inopinabile ex voluntatibus et manifestis opinionibus. Voluntates hic appellat Aristoteles privatas animi conceptiones. Communes autem opiniones ea quae communiter conceduntur. Dicunt enim quidam melius \esse/ iuste egere¹ quam divitiis affluere prave, et bene mori quam voluptuose vivere; volunt autem quidam contraria. Ille ergo qui dicit secundum voluntates,² ad inopinabile ducitur secundum communes opiniones et econverso.

Sed dicet aliquis: Qualiter perpendetur quod aliquis dicat contraria propriae voluntati? Cui respondendum est hoc posse perpendi ex³ convictu, ex moribus et aliis intersignis.

C.12 173a7. Paenultimus autem modus est⁴ ducendi ad inopinabile secundum naturam et legem. Ad quid enim natura fecit quaedam animalia fortia, quaedam debilia^c nisi fortia debilibus vellet praeesse et dominari? Iustitia vero, quae secundum legem exercetur, omnes coaequat unicuique⁵ tribuens quod suum est. Si quod ergo dicat aliquis esse bonum secundum naturam, illud ostendendum est non esse bonum secundum legem et econverso.

C.12 173a19. Ultimus vero modus est talibus interrogationibus uti quae utrimque⁶ habeant improbabilem responsionem, ut utrum magis oporteat oboedire sapientibus quam patri, et expedientia \facere/ magis quam iusta, et an melius sit iniuriam pati quam nocere.

C.13 173a31. Postquam egit de falso et inopinabili apparentes modos ducendi ad nugari distinguit. Quid sit nugari determinatum est prius.

1. egere *P cum Aristotele 173a1*] agere *U*.

2. voluntates] voluntatem *P*; voluptates *U* (voluntati *quod paullo infra extat* volumptati *est in U*.)

3. ex *P*] *om. U*.

4. est *P*] *om. U*.

5. coaequat unicuique *P*] coaequatur unicuique enim *U*.

6. utrimque *P cum Aristotele*] utrique *U*.

a. Nihil crescere positio fuit Nominalium; videsis testimonia ab Iwakuma & Ebbesen in Vivario 30 (1992) collecta, praesertim T37 p.191, T48c p. 197, T53 p.202. De thesi sequenti ("quilibet homo est id etc.") in Vivario 30 (1992) 73 disserui.

b. "Consequentiam Adamitarum" (= Parvipontanorum) quae est "ex impossibili sequitur quidlibet" memorat Robertus Kilwardby. Videas Iwakuma & Ebbesen in Vivario 30 (1992), T56 p. 203. De thesi vide praeterea Iwakuma 1993, pp. 123-151.

c. Ad quid — debilia] Ex scholio Michaelis Ephesii, CAG II.3: 103.1-2: *διὰ τὴν γὰρ, φησί <sc. Callicles>, τῶν θηρίων τὰ μὲν πεποιήκεν <sc. natura> ἰσχυρὰ τὰ δ' ἄτονα;*

[108] Videtur autem quis duci ad nugari si quis dicat 'tu dicis te dicere te esse hominem, ergo verum est te dicere te dicere te esse hominem'; item, 'te dicere te dicere te esse hominem dicitur a te, ergo tu dicis te dicere te dicere te esse hominem', et sic procedit ratio in infinitum. Item, 'verum est verum esse te¹ esse hominem; et si aliquid est verum, verum est illud esse verum; ergo verum est verum esse verum esse te esse hominem', et sic rursum ratio procedit in infinitum.

Eorum vero paralogismorum qui ab Aristotele proponuntur duo sunt modi: alii enim fiunt circa relativa, alii circa ea praedicata in quorum definitionibus ponuntur subiecta.

Circa relativa hoc modo: 'duplum est idem quod duplum dimidii;² sed duplum est duplum dimidii, ergo si pro nomine oratio ponatur, erit duplum duplum dimidii dimidii; et rursum si pro "duplo" "duplum dimidii" ponatur, habemus quod duplum est duplum dimidii dimidii dimidii.' Item, 'concupiscentia est³ concupiscentia delectationis;⁴ sed concupiscentia est idem quod⁵ appetitus delectationis, ergo si pro nomine definitio ponatur, erit concupiscentia appetitus delectationis delectationis'; appetitus enim has species habet, concupiscentiam scilicet et furorem, furor autem est appetitus poenae ob⁶ manifestam negligentiam vel appetitus alternae iustitiae, concupiscentia vero est appetitus delectationis.

Qui vero circa \ea/ praedicata fiunt in quorum definitionibus ponuntur subiecta sic se habent: 'abundans est numerus medium habens, sed aliquid est numerus abundans, ergo aliquid est numerus numerus medium habens'; "abundans" dicitur impar numerus eo quod superabundet a pari numero una unitate, et in eius definitione ponitur subiectum, videlicet numerus, cum sit huiusmodi: "numerus medium habens." Item, 'simum est naris cava, sed aliquid est naris sima, ergo aliquid est naris naris cava';⁷ simile est si dicatur 'risibile est animal rationale mortale, sed aliquid est animal risibile, ergo aliquid est animal animal rationale mortale'. § A quibusdam tamen sic introducuntur praedicti paralogismi: 'abundans est numerus medium habens, sed est numerus abundans, ergo est numerus numerus medium habens'; 'simum est naris cava, sed est naris sima, ergo est naris naris cava'.⁸ Horum autem solutiones manifestae sunt. Non enim concedendum est quod 'duplum dimidii' significat idem quod 'duplum' nec quod ubicumque⁹ possit poni unum possit poni et alterum, et de aliis idem est iudicium. /U 73rA/

1. esse te] esse homine te P, \te/ U.

2. duplum dimidii P] dimidium U.

3. est] est est U; om. P.

4. delectationis P cum Aristotele hic et quater infra] dilectionis bis et delectionis ter U (cf. apparatus criticum ad AL VI.1-3: 30.17).

5. est idem quod] idem est quod P; est \idem/ U.

6. ob P] ad U.

7. cava P] sima cum cava superscripto U.

8. cava P] scima cum cava suprascripto U.

[109] *C.14 173b17*. Ultimo de soloecismo exequitur praemittens hanc divisionem quod soloecismus¹ quandoque fit et non videtur fieri, quandoque fit et videtur fieri, quandoque videtur fieri et non fit; quorum modorum ultimus est proprius sophistae, medius ei est² communis cum dialectico, primo nec dialectico nec sophistae utendum est.

Fiunt autem paralogismi ducentes ad soloecismum hoc modo: 'iste non vocatur nisi Socrates, sed iste non est nisi Socrates, ergo iste non vocatur nisi id quod ipse est'; item, 'iste non vocatur nisi id quod ipse est, sed ipse non est nisi substantia; ergo iste vocatur substantia;' verbum enim vocativum nec cum pronomine nec cum appellativo nomine in tali loco construi potest,³ sed solum cum nomine proprio. Item, 'iste non est fortissimus nisi illorum quorum est unus; sed iste non est unus Anglorum, ergo non est fortissimus Anglorum';⁴ officium enim et proprietas superlativi⁵ exigit ut per ipsum comparetur aliquod rebus sui generis.

Eorum vero⁶ qui ab Aristotele intelligi dantur tres sunt modi: alii enim fiunt secundum diversitatem declinationum, alii secundum diversitatem generum, alii secundum diversitatem casuum.

Qui enim dicit 'ficus maturas' soloecismum facit secundum Caecilianum, qui hoc nomen 'ficus' secundae declinationis esse putavit. Unde Martialis:^{7a}

Cum dico ficus rides quasi barbara verba,
et dici ficos, Caeciliane, iubes.
Dicemus ficus quas scimus in arbore nasci;
dicemus ficos, Caeciliane, tuos.

Similiter, cum quidam dixerint hoc nomen 'finis' esse masculini generis, alii vero feminini, qui dicunt 'certum finem' soloecismum faciunt secundum alios et qui 'certam' secundum alios.

Sed secundum diversitatem casuum hoc modo fiunt paralogismi: 'Quod tu dicis esse, hoc est; sed tu dicis lapidem esse, ergo lapidem est.'⁸ 'Hoc' enim cum sit in eadem terminatione nominativi casus et accusativi, potest poni in propositione in \vi/ nominativi casus, et secundum hoc propositio

9. ubicumque *P p.c.*] ubique *U* et *P a.c.*

1. soloecismus] s. *U*; solet *P*.

2. ei est] eius est *P*; enim \est/ *U*.

3. potest *P*] non potest *U*.

4. Anglorum *P p.c.*] Angelorum *P a.c.*; Angelicorum *U*.

5. superlativi *P*] subalternatim *U*.

6. vero *P*] enim *U*.

7. Martialis *P*] Martialis totus *U*.

8. lapidem esse — est] esse lapidem ergo lapidem est *P*; lapidem ergo lapidem *U*.

a. Martialis, Epigram. 1.65

[110] est vera et locutio conveniens; si vero in vi accusativi casus accipiatur, soloecismus est. Item, 'iste est id quod tu dicis eum esse, sed tu dicis eum¹ esse aspidem, ergo iste² est aspidem'. Item, 'tu scis hoc, sed hoc est lapis, ergo tu scis lapis'.³ Horum autem solutiones ex ante dictis intelliguntur.

C.14 174a12. Executis his circa quae decertant et corrixantur^a sophistae latentes modos interrogandi sophisticе consequenter enumerat.

C.15 174a17. Quorum primus dicitur longitudo. Qui enim sophisticе vult disputare debet longis uti propositionibus. Vel, ut aliis videtur, "longitudinem" hic appellat interrogationum multitudinem. Difficile enim est respondentem simul multa conspicerе. § Secundus autem dicitur tardior natio; quando enim sophista festinanter interrogat, respondentes tardiores minus sibi providere possunt. § Tertius vero est respondentem provocare ad iram et contentionem, quod faciet si ei convicietur dicens eum esse inscium et imprudentem in omnibus. § Quartus est⁴ permutatim interrogare, ut videlicet interrogata propositione quae utilis \est/ ad affirmationem probandam statim interrogetur alia quae valeat ad negationem; quando enim continue necessariae interrogantur, manifestius fit propositum quam si non necessariae interponantur. Et, ut ait Aristoteles,^b omnia quae⁵ observanda sunt propositum celanti sophisticе interrogantibus⁶ utilia sunt. § Quintus est interrogare affirmationem si sumenda est negatio, vel negationem si affirmatio; vel interrogationem ex aequo facere, id est utramque partem contradictionis in interrogatione⁷ ponere; quod contra illos faciendum est respondentes qui ea quae ad propositum attinere putant semper negant et contradicunt. § Sextus vero modus inducenti est observandus. Particularibus enim interrogatis⁸ non debet universalem concludere, sed eam tamquam concessam ad aliud probandum assumere, veluti his interrogatis 'Sani et aegri est eadem disciplina?' 'Albi et nigri est eadem disciplina?' <et sic de> similibus, non debet concludi 'ergo omnium oppositorum est eadem disciplina', sed ut concessa poni, ut dicatur 'omnium oppositorum est eadem disciplina, sed omnia contraria sunt opposita, ergo omnium contrariorum est eadem disciplina'. Quando vero⁹ universale caret nomine,

1. iste — dicis eum — dicis eum U] ista — ais eam — ais eam P cum Aristotele (AL VI.1-3: 55.4-5)] iste — eum — eum U.

2. iste U] om. P.

3. lapis — lapis] laṗ — laṗ U; la. — la. P.

4. est P] om. U.

5. quae P] om. U.

6. interrogantibus P] interrogationibus U.

7. in interrogatione] in interrogationem U; interrogatione P.

8. interrogatis P] interrogan[[s]] U.

9. vero] enim U; om. P.

a. "decertant et corrixantur" ex Aristot. SE 3 165b13 sumpsit auctor.

b. Cf. Arist. SE c. 15 174a26-28; AL VI.1-3: 32.26-33.1 "Omnino autem omnia quae ad occultationem dicta sunt prius utilia et ad agonisticas disputationes"

[111] similitudine utendum est, prout oportet, ut si aliquis dicat 'omnis capra habet ungulam fissam, omnis bos, omnis cervus, ergo omne animal huiusmodi habet ungulam fissam'; potest enim intelligi stricta similitudo, ut sit sensus: 'omne animal huiusmodi' i.e. "omne animal cornutum," quod¹ verum est; potest etiam larga intelligi, ut intelligatur sic: 'omne animal huiusmodi' i.e. "omne animal irrationale," quod omnino est falsum.^a

Septimus autem modus est contraria simul in interrogatione ponere, ut si quis interroget an parentibus per omnia sit oboediendum² aut per omnia inoboediendum.³ Facilius enim recipitur alterum ex appositione alterius.

Octavus est ut illata conclusione eam non interrogemus sed ex ea statim aliam quam probare intendimus inferamus, quod in multiplicibus observandum est. Verbi gratia, 'nulla multitudo est arbor, ergo nulla multitudo populus, quare nulla multitudo est congregatio hominum collecta ad iure vivendum'.

C.15 174b12. Item, sophisticus modus est po/U 73rB/sito inopinabili ad probandum aliquod probabile interrogare ex quo illud sequi videtur, veluti fecit Pollux disputans cum Socrate. Interrogato enim an esset bonum iniuriare⁴ et occidere, rursum quaesivit an esset bonum esse regem Macedonum, quod utique, cum pluribus videatur, probabile est; unde \eo/ negato inopinabile incurrit respondens, eodemque concessio ad falsum ducitur hoc modo: 'bonum est regem esse Macedonum, sed Alexander factus est rex Macedonum per multas iniurias et multas occisiones, ergo bonum est iniuriare'⁵ et occidere.^b

C.15 174b19. Item, quemadmodum ab oratore considerandum est an alius orator in causa sibi contraria dicat, sic sophista attendere debet an respondens sibi contraria dicat, an illis quos confitetur⁶ bene dicere vel bene facere⁷ vel etiam eis qui videntur bene dicere et bene facere.

1. quod P] om. U.

2. oboediendum] obiciendum U; def. P.

3. inoboediendum P] inobiciendum U.

4. iniuriare] iniurari U; iniuriari P.

5. iniuriare] iniurari U; iniuriari P.

6. confitetur P cum Aristotele] confitemur U.

7. confitetur bene dicere vel bene facere] confitemur bene dicere bene facere U; confitetur bene facere et bene dicere P; confitetur bene dicere vel facere Aristoteles, AL VI.1-3: 34.3.

a. De exemplo quod est 'omnis capra etc.' v. "Alex." SE 174a37-38. Cf. Michaellem Ephesium, CAG 2.3: 131.30-132.1.

b. Quae de Pollucis, i.e. Poli, cum Socrate disputatione narrantur ex græco fonte hausta sunt. Vide "Alex." SE Frgm. 174b12; Ephesium CAG 2.3: 114-115.

[112] *C.15 174b23*. Rursum quemadmodum respondentes cum red—arguuntur ad commodum suum novam propositionis significationem fingunt, sic interroganti utile est ut dicat se accepisse propositionem in ea significatione in qua vera est et verum est eam accidere ex praemissis, ut¹ Cleophon facit in Mandrabulo.

C.15 174b28. Item, oportet interrogantem quandoque a proposito desistere, et si praesenserit partem adversarii abundare argumentis, debet ea praedicere² et attenuare; turpe enim videtur respondenti ut argumenta quae ab interrogante notata sunt introducat.

C.15 174b30. Item, sophisticum est transferre³ disputationem ad aliam materiam, quae pluribus abundat argumentis, quod Lycophon⁴ fecit proposito lyram extollere: totam enim disputationem transtulit ad citharae commendationem.

C.15 174b33. Ad eum autem qui exigit ad quid conetur argumentari interrogans observabilius est ut dicat se velle probare quod negaverit vel improbare quod affirmaverit.

C.15 174b38. Ultimus autem modus est non interrogare conclusionem, quod quidam faciunt qui interrogatis sufficientibus ad conclusionem eam quoque⁵ interrogant, qua negata eam tandem turpiter concludunt.

Ex quibus ergo interrogationes et quomodo interrogandum in agonisticis exercitationibus⁶ dictum est.^a

De responsionibus quoque quae superius dicta sunt ad praesens sufficientiant.

1. ut *P*] etiam *U*.

2. praedicere *P*] praecedere *U*.

3. transferre *P*] transire *U*.

4. Lycophon] lic(ophon *U*; licosticon *P*, ut videtur.

5. quoque *P*] que *U*.

6. exercitationibus *U* cum Aristotele] disputationibus vel exercitationibus *P*.

a. "Ex quibus - dictum est" = Arist. SE 16 175a1-2.